

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra pedagogiky

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

Volba povolání pro žáky základních škol

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Kučerová

Vedoucí práce: Mgr. Daniela Nováková, DiS., Ph.D.

2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kateřina Kučerová

Kariérové poradenství a vzdělávání

Název práce

Volba povolání pro žáky základních škol

Název anglicky

The career choices of primary school students

Cíle práce

Cílem práce bude hlouběji proniknout do procesu volby další vzdělávací dráhy žáků základní školy.

Metodika

Teoretická část se bude zabývat otázkou volby povolání a možnostmi výběru střední školy, vývojovou fází dospívání a faktory, které ovlivňují toto nelehké rozhodovací období. V praktické části budou data získávána prostřednictvím dotazníkového šetření. Cílem průzkumu bude popsat proces volby další vzdělávací dráhy. Dotazovanými budou žáci základní školy. Výsledky dotazníku budou zpracovány graficky.

Doporučený rozsah práce

40 stran

Klíčová slova

volba povolání, karierní poradenství, dospívání, žák

Doporučené zdroje informací

- BROWN, D. Career information, career counselling and career development. 9. Boston: Allyn&Bacon, 2006. ISBN 9780205498413.
- HLAĎO, P., HRUBCOVÁ, Z., MEZERA, A. Sebezpoznávání. Praha: Raabe – Společně pro kvalitní vzdělávání, 2015. Dobrá škola. Kariérové poradenství – testy a dotazníky pro žáky, 3. ISBN 978-80-7496-182-3.
- HLAĎO, P., MICHALICOVÁ, J. Kroky k povolání: [praktické náměty pro výchovné a kariérové poradce na základních školách. Praha: Raabe, c2014. Dobrá škola. Výchovný a kariérový poradce, 1. ISBN 978-80-7496-088-8.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 2. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MEZERA, A. Pro jaké povolání se hodím?: Jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a budoucí povolání. 2. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-2395-9.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 6. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- VENDEL, Š. Karierní poradenství. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-6222-7.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – IVP

Vedoucí práce

Mgr. Daniela Nováková, Ph.D., DiS.

Garantující pracoviště

Katedra pedagogiky

Elektronicky schváleno dne 30. 5. 2023

Ing. Karel Němejč, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 6. 2023

prof. Ing. Petr Valášek, Ph.D.

Pověřený ředitel

V Praze dne 05. 01. 2024

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Volba povolání pro žáky základních škol

vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V dne

.....
Kateřina Kučerová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala Mgr. Daniele Novákové, DiS., Ph.D., za její odborné rady, podněty, vstřícné vedení a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Děkuji také Základní škole Hostivice a všem respondentům za jejich ochotu a pomoc při realizaci dotazníkového šetření. Rovněž děkuji mé rodině za morální podporu během mého studia.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývala otázkou volby povolání, výběrem další vzdělávací dráhy a faktory, které tuto volbu ovlivňují. Cílem práce bylo hlouběji proniknout do procesu volby další vzdělávací dráhy žáků základní školy. Teoretická část se zabývala otázkou volby povolání a možnostmi výběru střední školy, vývojovou fází dospívání a faktory, které ovlivňují toto nelehké rozhodovací období, a také definovala důležité pojmy související s tématem volby povolání, jako jsou kariéra, kariérové poradenství, výchovný poradce, volba povolání, sebepoznání a zájmy. Obsahovala také popis institucí, které souvisí s kariérním poradenstvím. V praktické části byla data získávána prostřednictvím dotazníkového šetření. Cílem tohoto šetření bylo popsat proces volby další vzdělávací dráhy a získat informace o tom, jak žáky ovlivňují zájmy, schopnosti, dovednosti a celková informovanost při volbě povolání. Dotazovanými byli žáci 9. tříd základní školy. Z šetření vyplynulo, že se žáci o své další vzdělávací dráze rozhodují především na základě zájmu o daný obor a oblast, kvality výuky a také uplatnění na pracovním trhu. Ve svém rozhodnutí dále zohledňují své cíle, přání, představy o budoucnosti a také své silné a slabé stránky. Tyto faktory jsou však zásadně ovlivněny názory rodičů a lidmi z blízkého okolí.

Klíčová slova

volba povolání, kariérní poradenství, dospívání, žák

Abstract

The bachelor thesis deals with the question of the career choice, the choice of further educational path and the factors that influence this choice. The aim of the thesis was to delve deeper into the process of choosing the next educational path for primary school pupils. The theoretical part deals with the issue of career choice and high school options, the developmental stage of adolescence and the factors that influence this difficult decision-making period and also defines important concepts related to the topic of career choice such as career, career counseling, guidance counselor, career choice, self-knowledge and interests. It also includes descriptions of institutions related to career counselling. In the practical part, data were collected through a questionnaire survey. The aim of this investigation was to describe the process of choosing the next educational path and to obtain information about how students' interests, abilities, skills and general awareness influence their career choice. The respondents were 9th grade primary school students. The survey shows that pupils make decisions about their future educational pathway based mainly on their interest in the field and area, the quality of teaching and also their employment in the labour market. They also take into account their goals, wishes, ideas about the future and their strengths and weaknesses. However, these factors are strongly influenced by the views of parents and people in the immediate environment.

Keywords

career choice, career guidance, adolescence, pupil

OBSAH

1	ÚVOD	10
	TEORETICKÁ ČÁST	11
2	Cíl a metodika	11
2.1	Záměr teoretické části práce.....	11
2.2	Záměr praktické části práce	11
3	Důležité pojmy související s volbou povolání	12
3.1	Kariéra.....	12
3.1.1	Kariérní poradenství	12
3.1.2	Výchovný poradce	13
3.1.3	Volba povolání.....	14
3.1.4	Sebepoznání	17
3.1.5	Zájmy	18
3.1.6	Adolescence	18
3.1.7	Teorie kariérního vývoje Life Span, Life Space od Donalda Supera	19
3.1.8	Hollandova typologie pracovních prostředí a osobnostních typů.....	21
4	Faktory ovlivňující volbu další vzdělávací dráhy	24
4.1	Možnosti vzdělávání na středních školách.....	24
4.1.1	Rozhodující faktory výběru střední školy.....	25
4.1.2	Rodina jako faktor ovlivňující výběr střední školy a volbu povolání	27
4.1.3	Gender a volba povolání	28
4.1.4	Informace potřebné k výběru další vzdělávací dráhy a volby povolání	29
4.1.5	Instituce poskytující kariérové poradenství pro žáky základních škol	29
4.1.6	Obsahový okruh Světa práce na základních školách	32

PRAKTICKÁ ČÁST	35
5 Vlastní šetření.....	35
5.1 Charakteristika místa šetření	35
5.2 Dotazníkové šetření.....	35
5.2.1 Realizace dotazníkového šetření.....	36
5.2.2 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření.....	36
5.3 Komparace výsledků a celkové zhodnocení	51
6 Vlastní doporučení.....	54
7 ZÁVĚR	55
8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	57
9 SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	60
10 SEZNAM PŘÍLOH.....	62
PŘÍLOHY.....	63

1 ÚVOD

Rozhodnutí o volbě povolání na základní škole může být životním krokem, který výrazně ovlivní úspěšnost budoucího absolventa při jeho vstupu na trh práce. S ohledem na společenské změny se tato volba odehrává v prostředí, které vytváří nové podmínky pro orientaci na trhu práce a klade vysoké nároky na samotný proces výběru povolání. Zvýšená nabídka vzdělávacích možností a narůstající požadavky zaměstnavatelů spolu s proměnlivou poptávkou na trhu práce a rizikem nezaměstnanosti jsou pouze některé faktory, které ovlivňují tento rozhodovací proces. (Bubíková, 2011, s. 3)

Podle Hlad'a a Michalicové (2014, s. 4) rozhodování žáků v posledních ročnících základní školy o své budoucí vzdělávací dráze představuje velmi důležitou, ale zároveň i složitou a závažnou fázi jejich života. Je nezbytné, aby se rozhodli a vybrali si správný typ střední školy nebo povolání, což představuje klíčový krok s významnými důsledky. Tato volba se odehrává v období fyzického a psychického dospívání, kdy je obtížné přesně posoudit vlastní schopnosti. Samotní žáci vnímají tuto volbu jako náročný úkol. Jedná se o počáteční krok v jejich profesním rozvoji, který silně ovlivňuje jejich budoucnost.

V současné době dochází v oblasti pracovního prostředí k řadě dynamických změn. Z toho důvodu lze předpokládat, že dovednosti, které lidé získají během svého počátečního vzdělání, nebudou postačující po celou jejich kariérní dráhu. Nicméně volba povolání v posledních ročnících základní školy představuje klíčový krok v životě mladého jedince, slouží i jako příprava na vstup do pracovního světa a zároveň vytváří postoj k budoucímu vzdělávání. (Bubíková, 2011, s. 3)

Cílem této bakalářské práce je zkoumání faktorů, které ovlivňují proces volby další vzdělávací dráhy žáků základních škol. Zaměřuje se na identifikaci klíčových aspektů, které motivují žáky k volbě konkrétního druhu střední školy. Dále se práce zabývá samotným rozhodovacím procesem z pohledu žáků i jejich rodičů. Práce vychází z přesvědčení, že informovanost a povědomí o různých možnostech dalšího vzdělávání jsou klíčové faktory, které mohou ovlivnit rozhodnutí žáků a jejich rodičů.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Cíl a metodika

Cílem práce je hlouběji proniknout do procesu volby další vzdělávací dráhy žáků základní školy. Práce se zaměřuje na identifikaci klíčových aspektů, které ovlivňují rozhodování žáků ohledně jejich budoucího povolání. Práce obsahuje část teoretickou a část praktickou.

2.1 Záměr teoretické části práce

Teoretická část se zabývá otázkou volby povolání a možnostmi výběru střední školy, vývojovou fází dospívání a faktory, které ovlivňují toto nelehké rozhodovací období. Vychází z existujících studií, knih, článků a odborných zdrojů souvisejících s volbou povolání u žáků základních škol. Tato část má sloužit k získání teoretického rámce a pochopení klíčových aspektů této problematiky.

2.2 Záměr praktické části práce

V praktické části vychází data z uskutečněného dotazníkového šetření, jehož cílem bylo popsat proces volby další vzdělávací dráhy a získat informace o tom, jak volbu povolání ovlivňují zájmy, schopnosti, dovednosti a celková informovanost žáků. Dotazovanými byli žáci 9. tříd základní školy Hostivice. Výsledky dotazníku jsou zpracovány graficky.

3 Důležité pojmy související s volbou povolání

3.1 Kariéra

Práce a kariéra jsou důležitou součástí života lidí. Kariéra ovlivňuje naši spokojenost se životem, náš životní styl, a dokonce i to, jak trávíme volný čas. Odhaduje se, že jen asi 18 % lidí má práci, která je uspokojivě naplňuje. (Vendel, 2008, s. 11)

Podle Browna (2006, s. 14) je kariéra cesta, kterou si jednotlivec vybírá, aby uspěl v oblasti, která ho zajímá a v níž chce být úspěšný. Kariéra se obvykle skládá z postupného a průběžného zlepšování sebe sama, hledání nových výzev a příležitostí a dosahování cílů. Kariéra je také spojena s pracovním životem jednotlivce a může zahrnovat jeho profesní růst, rozvoj dovedností a zkušeností, zvýšení výdělku a spokojenosti s prací. Je důležité, aby jednotlivec měl jasnou představu o svých cílech, na své kariéře aktivně pracoval a aby dosáhl úspěchu a spokojenosti v oblasti, která ho zajímá.

3.1.1 Kariérní poradenství

Kariérové poradenství je systém poradenských služeb, který má lidem všech věkových kategorií pomáhat při rozhodování o vzdělání, profesní přípravě, výběru zaměstnání a rozvoji kariéry. Tyto služby jsou poskytovány jednak ve školách a poradenských zařízeních Ministerstva školství a kultury ČR, jednak na odděleních Ministerstva práce a sociálních věcí. (Průcha et al., 2009, s. 222)

Kariérové poradenství je služba určena jednotlivcům nebo skupinám lidí, kteří potřebují pomoc s výběrem povolání nebo s řešením problémů v oblasti kariéry. Tento proces se skládá z navázání kontaktu, posouzení příčiny problému, stanovení cílů, intervencí a ukončení. Kariérové poradenství zahrnuje: volbu kariéry, poradenství, lepší porozumění sobě samému, plánování různých pracovních rolí, koordinaci pracovních rolí s ostatními rolemi v životě a zlepšení duševního zdraví. (Brown, 2006, s. 15)

Kariérové poradenství není pouze jednorázovou pomocí pro mladé lidi vstupující na trh práce. V současné době kvalifikace získaná ve škole nepředstavuje spolehlivý zdroj celoživotní obživy. Kariérové poradenství je proto celoživotní podporou, která

by se dala spíše popsat jako série rozhodnutí důležitých k vybudování kariéry než jednorázový výběr povolání. (Vendel, 2008, s. 12)

Agentury poradenských center pracují s klienty různými formami. Jejich aktivity sahají od pořádání akcí pro širokou veřejnost, např. spolupřádání přehlídek středních škol a veletrhů vzdělávání a pracovních příležitostí, až po akce pro specifickou klientelu, jako jsou setkání s pedagogickými poradci, učiteli, rodiči nebo studenty devátých ročníků základní škol a závěrečných ročníků středoškolského studia. (Jarkovská et al., 2010, s. 87)

Školy jsou jedním z prvků v systému institucí, které podporují volbu povolání mladých lidí. Podpora volby povolání začíná na základní škole, pokračuje střední školou a týká se i absolventů vstupujících na trh práce. Výchovné poradenství by mělo být chápáno jako součást integrovaného systému na podporu úspěšného vstupu mladých lidí na trh vzdělávání a práce. Pro tento systém podpůrných aktivit se vžil termín kariérové poradenství. (Úlovcová a Strádal, 2002, s. 4)

Kariérové poradenství, které je jedním z oborů aplikované psychologie, se vyvíjí jak v oblasti školství, tak v oblasti práce a sociálních věcí. Podobá se systému profesionální orientace, ale je specifičtější. Profesionální poradenství je v podstatě průvodcem pro žáky, kteří získali určité znalosti a informace během procesu profesionální orientace, ale stále nedokážou učinit rozhodnutí o volbě svého povolání. Bylo by chybou si myslet, že jakmile se poradce ujme pomoci, může se žák jen odmlčet a nechat problémy na něm. Poradce, ať už je to výchovný poradce, učitel nebo psycholog, nepřebírá skutečnou odpovědnost, ale spíše pomáhá těm, kteří tu odpovědnost nesou. (Mezera, 2008, s. 160)

3.1.2 Výchovný poradce

Role učitele, který zastává i funkci výchovného poradce ve škole, představuje pro mnoho žáků „záhadu“. Zatímco většina lidí má jasnou představu o tom, co zahrnuje práce učitele, role výchovného poradce na základní škole je mnohem složitější a obsahuje více nástrah, které je důležité pochopit. Každý výchovný poradce je zároveň učitelem. (Mezera, 2008, s. 87)

Základním předpokladem pro úspěšné vyučování je znalost každého žáka ve třídě. Aby toho učitel dosáhl, potřebuje získat mnoho informací, které se týkají vzdělávání žáků. Na druhou stranu výchovný poradce potřebuje informace o svých svěřencích nepravidelně, ale ve větším rozsahu. Tyto informace se týkají například školních výsledků, schopností, motivace a studijních návyků. Obvykle však výchovný poradce zná pouze ty žáky, kterým poskytuje poradenskou pomoc, a to především v souvislosti s jejich konkrétními problémy, které se snaží společně řešit. (Mezera, 2008, s. 88)

Výchovný poradce nemá přístup k řadě osobních informací o žákovi, pokud mu je žák sám neposkytne. Pro výchovného poradce je těžké, aby žákovi a současně i jeho zákonným zástupcům poskytl rady, pokud nezná jejich potřeby. Individuální rozhovor se žákem je jednou z hlavních metod práce každého výchovného poradce. Výchovné poradenství začíná budováním individuálního vztahu mezi výchovným poradcem a žákem a směřuje k řešení jeho potřeb a problémů ve škole i mimo ni. (Mezera, 2008, s. 88)

Nejefektivnější poradenství vychází z dobrovolného a přirozeného vztahu mezi výchovným poradcem, žákem a jeho rodiči. Zkušený výchovný poradce často pracuje nepřímými metodami a snaží se u žáků, kteří o to projevují zájem, rozšiřovat různé schopnosti a dovednosti. Práce, kterou vykonává, vyžaduje spolupráci s řadou odborníků se specifickými dovednostmi. Mezi tyto odborníky patří učitelé dílčích školních předmětů, specializovaní pedagogové, psychologové, sociální pracovníci, dětské lékaři a v některých případech i psychiatři. (Mezera, 2008, s. 88)

3.1.3 Volba povolání

Volba povolání je jedním z nejdůležitějších rozhodnutí v životě člověka. Toto rozhodnutí může být náročné a vyžadovat pomoc odborníka. Úspěšné vyřešení problému volby studia a povolání znamená, že se člověk rozhodne pro oblast, kde má větší šanci získat úspěšné a uznávané vzdělání a kariéru, což má v konečném důsledku vliv na zlepšení kvality života. (Vendel, 2008, s. 11)

Brownova kariérní teorie klade důraz na to, že volba povolání a celková kariéra jednotlivce jsou ovlivněny jeho hodnotami. Podle této teorie se jednotlivec rozhoduje pro povolání, které odpovídá jeho hodnotám, zájmům a schopnostem. Hodnoty mohou

být vnímány jako motivace pro jednotlivce, když se rozhoduje o své kariéře a naplňování svých cílů. V této teorii jsou hodnoty vnímány jako základní principy a přesvědčení jednotlivců, které ovlivňují jejich rozhodování a chování. Tyto hodnoty mohou být specifické pro každého jednotlivce a mohou se měnit v průběhu času. Podle Brownovy kariérní teorie je důležité, aby jednotlivec měl jasno v tom, jaké jsou jeho hodnoty a jak se tyto hodnoty promítají do jeho volby povolání a celkové kariéry. Pokud jsou hodnoty jednotlivce v souladu s jeho pracovními aktivitami, má tendenci být spokojenější a produktivnější. Hodnoty mohou být také důležité při rozhodování o změně kariéry nebo práce, protože mohou pomoci jednotlivci určit, co je pro něj nejdůležitější a co ho motivuje. Tím se zvyšuje pravděpodobnost, že se jednotlivec bude cítit spokojenější a naplněnější v práci, kterou vykonává. (Brown, 2006, s. 42)

Volba povolání je proces, který zahrnuje rozhodování o možnostech studia nebo odborné přípravy, konkrétních povoláních a celkových kariérních postupech. Je součástí celostního rozvoje osobnosti, ve kterém hrají hlavní roli rozhodovací procesy. (Průcha et al., 2009, s. 340)

Úspěšní lidé ve svém oboru mají často silnou potřebu soustředit se na to, co dělají, protože to, co dělají, opravdu milují. To je důvodem jejich úspěchu a osobní spokojenosti. (Mezera, 2008, s. 13)

Pracovní sféra se neustále mění. Roste zejména sektor informačních a komunikačních technologií. Vzniklo mnoho nových profesí, jiné téměř zanikly, mnohé se radikálně změnily v obsahu a zmizela dělba práce, která se praktikovala po desetiletí. To bylo z velké části založeno na poměrně dobře definovaném směru. Rozhodnutí o budoucím povolání tedy zahrnuje více aspektů než pouze samotný výběr povolání. (Vendel, 2008, s. 12)

Volba povolání na základní škole je důležitou životní etapou, která může výrazně ovlivnit úspěšnost budoucího absolventa při vstupu na trh práce. Vlivem společenských změn probíhá tato volba v prostředí, které vytvářejí zcela nové podmínky pro pohyb a orientaci na trhu práce a zároveň kladou značné nároky na proces volby povolání. Rostoucí nabídka vzdělávacích příležitostí, zvyšující se nároky zaměstnavatelů, změněná poptávka na trhu práce a především hrozba

nezaměstnanosti jsou jen některé z faktorů, které tento proces výrazně ovlivňují. (Bubíková, 2011, s. 3)

Když se student rozhoduje o svém profesním směřování, většinou s pomocí rodičů, činí rozhodnutí nejen o svém budoucím povolání, ale také o jedné z mnoha vzdělávacích drah. Tím však jeho rozhodování nekončí. Při vstupu na pracovní trh je často těžké čelit realitě. Ve světě práce se stále odehrává tolik dynamiky, že lze jen stěží předpokládat, že kvalifikace, kterou mladý člověk získá během počáteční přípravy, bude pro jeho kariéru dostatečná. Přesto je volba povolání na základní škole důležitou etapou v životě mladého člověka, jelikož jej připravuje na svět práce a zároveň formuje jeho vztah k dalšímu studiu. (Bubíková, 2011, s. 3)

Podle Langmeiera a Krejčířové (2006, s. 159) jsou při rozhodování o volbě povolání důležité dva faktory, a to individuální a společenské zájmy. Jedinec musí zvolit takové povolání, které mu nejlépe vyhovuje, kde může uplatnit své schopnosti, sklony a zájmy. Zároveň je třeba brát v úvahu, že společnost potřebuje pracovníky, kteří přispějí k plnění společenských úkolů. Proto by se měla volba povolání zaměřovat na sladění individuálních a společenských zájmů. Dle autorů jen malá část dospívajících má jasnou představu o svých zájmech a schopnostech, a proto si zvolí určité povolání bez ohledu na vnější podmínky. Stejně tak malá část lidí volí povolání jen pod tlakem okolí a ignoruje své schopnosti, zájmy a přání.

Rozhodování žáků o volbě povolání je komplexní proces, který zahrnuje srovnání a vyvážení tří důležitých oblastí. První oblastí je poznání sama sebe, při které musí žáci získat informace o svých zálibách, nadáních, vlohách, vědomostech, dovednostech, výsledcích ve studiu, charakteristických vlastnostech, zdravotním stavu a také si být vědomi svých nedostatků a slabých stránek. Druhou oblastí je porozumění světu práce, kde žáci musí získat informace o různých profesích. To zahrnuje pochopení obsahu pracovních činností, používaných nástrojů a pracovního prostředí, stejně jako požadavky na studium, charakterové vlastnosti, fyzické kondice a možnosti na trhu práce v daném oboru. Důležité jsou také informace o příjmech, společenské prestiži a dalších faktorech, které ovlivňují výběr povolání. Třetí oblastí je seznámení se s nabídkou vzdělávání na středních školách. Žáci potřebují informace o různých typech škol, nabízených oborech a přijímacích podmínkách. Musí zvážit, který studijní

nebo učební obor nejlépe odpovídá jejich zájmům a schopnostem a která střední škola jim poskytne nejlepší příležitost pro jejich budoucí profesní dráhu. (Hlad'o, 2014, s. 8)

3.1.4 Sebepoznání

Sebepoznání je pojetí člověka o sobě samém. Formuje se v interakci s okolním prostředím, podléhá vlivům sociálního světa a je jednotlivci chráněno před světem. Psychologie jej chápe jako soubor kognitivních struktur uložených v individuální paměti, k nimž patří vědomá sebereflexe. Této struktuře odpovídají související psychologické procesy, zejména sebepoznání a sebeporozumění. Rozvíjí se v kontaktu s rodiči, sourozenci, vrstevníky, přáteli, učiteli, kolegy. (Průcha et al., 2009, s. 259)

Psycholog Donald Super kladl důraz na širokou definici sebepojetí, aby zahrnovala nejen osobní pohled na sebe, ale také pohled jednotlivce na situaci a podmínky, ve kterých existují. Situace, v níž se jedinec nachází, má podle Supera vliv na jeho chování a sebepochopení. Z tohoto důvodu Super navrhoval, že termín „osobní konstrukt“ by mohl být užitečnější než „sebepojetí“. (Brown, 2006, s. 48)

Podle Browna (2006, s. 46), odborníka na kariérové poradenství a kariérový vývoj, je sebepoznání nezbytné pro úspěšnou kariéru. Pomáhá jednotlivci pochopit, jaké jsou jeho silné stránky, co ho motivuje, jaké jsou jeho cíle a jakými směry by se mohl vydat. Sebepoznání také umožňuje jedinci identifikovat oblasti, ve kterých by se mohl dále rozvíjet a zlepšovat své dovednosti a schopnosti. Autor dále tvrdí, že sebepoznání by mělo být průběžným procesem, který se rozvíjí po celou dobu kariéry. Pomocí sebepoznání mohou lidé lépe rozumět tomu, co chtějí v rámci kariéry získat a jaké jsou jejich kariérní cíle. Může jim také pomoci překonat překážky a problémy, které se mohou během kariéry vyskytnout.

3.1.5 Zájmy

Zájmy často o jedinci prozradí velmi mnoho. Dokážou nejen odkrýt vášně daného člověka, ale také ukázat rozmanitost a specifičnost jeho zájmů. Zájmy jsou v podstatě vstupní branou k osobnosti daného jedince. Většina zájmů poskytují pocity, jako jsou radost, spokojenost a dobrá nálada, přičemž člověk se tyto pocity snaží vyvolat z činností, které jsou jasné, konkrétní a mají pro něj především osobní význam. (Mezera, 2008, s. 4)

Zájmy mají mnohem větší význam než pouhé osobní uspokojení. Pro mnoho lidí představují jejich zájmy klíčovou roli v motivaci k učení a zároveň posilují jejich osobnostní vlastnosti. Například podporují jejich vůli, koncentraci, schopnost systematické a soustředěné práce a mnoho dalších dovedností. Mít o něco zájem je dar, který člověk nezíská při narození, ale postupně jej během života rozvíjí. Když se u mladé osoby projeví určitá schopnost, talent či nadání, lze vždy s jistotou očekávat, že se u ní také objeví silný zájem o tuto činnost. (Mezera, 2008, s. 4)

3.1.6 Adolescence

Adolescenci lze obecně definovat jako období života zahrnující jednak první známky puberty a více či méně výrazné zrychlení růstu, jednak dokončení plné puberty. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 142)

Langmeier a Krejčířová (2006, s. 142) vymezují období adolescence ve věku 15–22 let. V tomto okamžiku je postupně dosaženo plné reprodukční zralosti a dokončen fyzický růst. Postavení jedince ve společnosti se rychle mění – dochází k přechodu ze základní školy na učiliště či střední školu, nastupují častější a hlubší erotické vztahy a radikálně se mění sebeobraz.

Hlavním vývojovým úkolem dospívání je vytvářet identitu, která adolescentům umožní oddělit se od rodičů a získat takovou úroveň autonomie, která jim umožňuje fungovat ve světě samostatně. První práce na částečný úvazek a spoření peněz na věci, po kterých dospívající touží, jim může pomoci pochopit myšlenku vydělávání peněz a připravit je na finanční nezávislost a hospodaření. Bohužel v tomto nezralém období musí teenageři učinit počáteční rozhodnutí o své budoucnosti a soustředit se na přípravu určitého zaměstnání. (Thorová, 2015, s. 416)

Existují čtyři různá pojetí adolescence: tradiční pedagogicko-psychologické, anglosaské, pediatrické a pedagogicko-sociologické. Tradiční pojetí zahrnuje období mezi pubertou a nástupem rané dospělosti, zatímco anglosaské pojetí rozlišuje ranou, střední a pozdní adolescenci. Pediatrický přístup kombinuje oba pohledy a využívá termín „puberta“ pro fyzické změny. V pedagogicko-sociologickém pojetí se adolescenti také označují jako mládež, ale tato terminologie není přesně definována věkovou hranicí. (Průcha et al., 2009, s. 12)

3.1.7 Teorie kariérního vývoje Life Span, Life Space od Donalda Supera

Rozhodnutí o volbě kariéry není pouze jednorázové, ale je spíše dynamickým procesem neustálé proměnlivosti, do kterého se promítají zkušenosti a vztahy s lidmi, kteří jedince ovlivňují. Donald Super je jedním z předních představitelů teorie zaměřené na tento proces. Jeho práce *Life span, life space approach* vychází z oblasti vývojové psychologie a teorie sebepojetí. Podle Supera je výběr povolání silně ovlivněn vnímáním sebe sama, a povolání si jedinec volí podle subjektivního hodnocení. Kariéra je dle Supera celoživotní proces rozdělený do různých životních etap, přičemž klíčové role, které člověk vykonává, ovlivňují tento proces. Super představuje model „kariérní duhy“, který ukazuje, jak vývoj životních etap a rolí souvisí s měnícími se požadavky na pracovní uplatnění. (Košťálová a Cudlínová, 2015, s. 12–13)

Fáze růstu se týká fyzického i psychického růstu, během kterého si jedinec rozvíjí postoje a mechanismy chování, které se stávají nedílnou součástí jeho sebepojetí. Zkušenosti během této fáze navíc poskytují základ znalostí o světě práce, který lze využít při předběžných volbách a konečných rozhodnutích. (Brown, 2006, s. 49)

Fáze průzkumu kariérního rozvoje je zásadním obdobím, během kterého si jednotlivci uvědomují důležitost práce a začínají zkoumat různé možnosti kariéry. V rané fázi fantazie jednotlivci vyjadřují své kariérní volby takovými způsoby, které jsou často nerealistické a úzce souvisejí s jejich herním životem. Malé děti mohou například vyjádřit touhu být kovbojem, filmovou hvězdou, pilotem nebo astronautem, což jsou dočasné a mlhavé volby, které mají z dlouhodobého hlediska malý význam. (Brown, 2006, s. 49)

Jak však jednotlivci postupují ve fázi průzkumu, začínají lépe chápat sami sebe a svět práce. Dozvědí se o svých zájmech, dovednostech, hodnotách a osobnosti a zkoumají různé kariérní možnosti, které jsou v souladu s jejich jedinečnými vlastnostmi. Prostřednictvím různých aktivit prozkoumávání kariéry, jako jsou tzv. „job shadowing“, stáže a informační pohovory, jednotlivci získávají vhled do každodenní reality různých povolání, což jim pomáhá dělat efektivnější výběr povolání. (Brown, 2006, s. 49)

Je důležité poznamenat, že někteří jedinci mohou mít potíže postoupit z fáze fantazie do fáze průzkumu. Může to být způsobeno nedostatkem sebeuvědomění nebo znalostí o světě práce nebo přehlížením důležitosti výběru povolání. Je důležité, aby se jednotlivcům v této fázi dostalo vedení a podpory, aby bylo zajištěno, že budou schopni činit informovaná rozhodnutí, která povedou k naplněné a úspěšné kariéře. (Brown, 2006, s. 49)

Fáze uskutečnění, jak název napovídá, odkazuje na ranou fázi kariéry člověka, kde získává skutečné pracovní zkušenosti. Během této fáze se jednotlivci snaží zjistit, zda jsou platné volby a rozhodnutí, která učinili během fáze průzkumu. Toto období může zahrnovat pokusy a omyly, protože se jednotlivci snaží porozumět svému pracovnímu prostředí a určit, zda je pro ně vhodné. (Brown, 2006, s. 49)

Na začátku této fáze mohou někteří jednotlivci přijmout zaměstnání s úmyslem změnit ho, pokud nesplní jejich očekávání. Jak však získávají více zkušeností a dovedností, stávají se stabilnějšími a sebevědomějšími ve svých schopnostech. Začnou začleňovat aspekty svého povolání do svého sebepojetí a přijímají to jako nejlepší příležitost k získání uspokojení, které je pro ně důležité. (Brown, 2006, s. 49)

Fáze udržování je fází v procesu kariérního rozvoje, kdy se jedinec snaží udržet a zlepšit svou pracovní situaci. Tato fáze obvykle nastává po fázi uskutečnění, kdy se jedinec usadil ve své kariéře a získal určité zkušenosti. (Brown, 2006, s. 49)

Během udržovací fáze se jednotlivci často zaměřují na udržení spokojenosti s prací a zlepšení výkonu ve své současné roli. Mohou se také snažit rozšířit své dovednosti a znalosti ve svém oboru, a to buď prostřednictvím formálního vzdělávání, nebo školení na pracovišti. (Brown, 2006, s. 49)

Kromě toho se jednotlivci ve fázi udržování mohou také snažit řešit nepříjemné aspekty své práce, které mohou ovlivňovat jejich pracovní spokojenost. (Brown, 2006, s. 49)

Během **fáze poklesu** se jednotlivci obvykle blíží ke konci své kariéry a jejich zaměření se může přesunout od postupu nebo posílení své pozice k udržení stability a plnění minimálních pracovních požadavků. To může být ovlivněno faktory, jako jsou věk, osobní okolnosti nebo touha vyhnout se ztrátě zaměstnání. (Brown, 2006, s. 49)

Na konci svého pracovního života se mohou více zajímat o jistotu zaměstnání a zachování svého postavení až do důchodu. Jejich motivace se může přesunout od kariérního růstu a úspěchu k udržení stálého příjmu a výhod, dokud nebudou připraveni opustit pracovní oblast. (Brown, 2006, s. 49)

3.1.8 Hollandova typologie pracovních prostředí a osobnostních typů

Jeden z významných představitelů Teorie shody osobnosti a pracovního prostředí je americký psycholog John L. Holland, který je autorem typologie povolání, představené poprvé v roce 1959. Holland se zaměřoval na vztah mezi profesními charakteristikami a pracovním prostředím. Klasifikoval osobnosti do šesti modelových typů (RIASEC model): R – realistický typ, I – investigativní typ, A – umělecký typ, S – sociální typ, E – podnikavý typ, C – konformní typ. (Košťálová a Cudlínová, 2015, s. 8)

Hollandova teorie vychází z předpokladu, že každý jedinec upřednostňuje pracovní prostředí, které rezonuje s jeho osobností a preferuje spolupráci s podobně naladěnými jednotlivci. Teorie vychází z tvrzení, že lidé touží po pracovním prostředí, kde mohou využít své schopnosti a dovednosti a volně vyjádřit své hodnoty. K těmto šesti uvedeným osobnostním charakteristikám přiřadil Holland také šest odpovídajících typů pracovního prostředí. (Košťálová a Cudlínová, 2015, s. 8)

Realističtí jedinci mají tendenci se vyhýbat úkolům, které vyžadují subjektivitu, intelektuální nebo umělecké projevy nebo silné sociální schopnosti. Často jsou popisováni jako nespolečenšší (což znamená, že mohou preferovat osamělé aktivity nebo úkoly, které příliš nespolehají na sociální interakce), emocionálně stabilní a materialističtí (v tom smyslu, že si cení praktických, hmatatelných výsledků).

Realističtí jedinci inklinují k povoláním, která zahrnují zemědělství, technické dovednosti, řemesla a strojírenství. Baví je činnosti, které vyžadují motorické dovednosti, používání zařízení, strojů, nástrojů a strukturovaného prostředí. Příkladem takových aktivit může být atletika, skauting, řemesla nebo práce v obchodě či technickém oboru. (Brown, 2006, s. 34)

Investigativní jedinci inklinují k vědeckým povoláním, teoretickým úkolům a intelektuálním činnostem. Mají zájem zkoumat nápady, provádět výzkum a řešit složité problémy. Často vynikají v akademických a vědeckých oborech. Mohou se také zapojovat do kreativních činností, jako jsou umění, hudba nebo sochařství, protože rádi využívají svůj intelekt a kreativitu k objevování nových možností. (Brown, 2006, s. 34)

Umělečtí jedinci mají silný sklon k vytváření uměleckých forem a produktů. Při hledání řešení problémů se spoléhají na subjektivní dojmy, představivost a fantazii. Často hluboce oceňují estetiku a rádi se zapojují do kreativních a výrazových činností. Umělecké jedince přitahují povolání a činnosti, které zahrnují hudbu, umění, literaturu a drama. Mají přirozený talent pro tvůrčí činnost a často jsou zruční v oblastech, jako jsou malba, psaní, herectví nebo hra na hudební nástroje. Obvykle jsou otevření nekonvenčním nápadům a rádi zkoumají svou vlastní jedinečnou perspektivu. (Brown, 2006, s. 34)

Sociální jedinci vynikají v používání svých dovedností k interakci a navazování vztahů s ostatními. Mají silné sociální dovednosti a skutečnou potřebu sociální interakce. Sociální jedinci často tíhnou k povoláním a činnostem, které zahrnují práci a pomoc druhým. Uplatnění mohou najít ve vzdělávací, terapeutické a náboženské oblasti, stejně jako v komunitních službách. Mohou se také těšit z aktivit, jako jsou hudba, čtení a drama, při kterých se mohou spojit s ostatními a vyjádřit svou sociální povahu. Sociální jedinci se často považují za osoby společenské, pečující, veselé, zodpovědné a zaměřené na úspěch. Cení si vztahů, mají rádi týmovou práci a obvykle se zajímají o blaho druhých. (Brown, 2006, s. 34)

Podnikaví jedinci vynikají v prostředí, kde mohou uplatnit vlastnosti, jako jsou touha po dobrodružství, dominance, nadšení a impulzivita. Jsou charakterizováni jako osoby přesvědčivé, komunikativní, extrovertní, sebestřední, sebevědomé, agresivní

a exhibicionistické. Podnikaví jedinci mají obvykle sklon k povoláním a činnostem, které zahrnují prodej, dohled a vedoucí role. Daří se jim v pozicích, kde mohou uplatnit vliv, asertivitu a verbální projev. Často hledají příležitosti, které uspokojí jejich potřeby dominance, uznání, moci a šance zapůsobit. (Brown, 2006, s. 35)

Konvenční jedinci si volí cíle a aktivity, které mají společenskou podporu. Mají tendenci dodržovat ustálené normy a preferují předvídatelný a strukturovaný přístup k řešení problémů. Konvenční jedinci vytvářejí upravený a konzervativní dojem a často kladou důraz na společenskou přijatelnost a konformitu. Obvykle se upínají k povoláním a úkolům, které zahrnují administrativní práci, výpočetní úkoly a organizační odpovědnosti. Mohou se identifikovat s obchodním prostředím a zaměřovat se na ekonomické záležitosti. Pokud jde o vnímání sebe sama, konvenční jedinci se často vidí jako bystré, dominantní, ovladatelné, pevné a stabilní osoby. Mohou mít větší matematickou než verbální schopnost. (Brown, 2006, s. 35)

Podle Hollanda lze jednotlivce kategorizovat do jednoho z těchto typů osobností na základě jejich vyjádřených nebo prokázaných profesních a vzdělávacích zájmů, historie zaměstnání nebo skóre získaného pomocí různých nástrojů hodnocení kariéry. Některé běžně používané nástroje zahrnují dotazník profesních preferencí, dotazník profesních zájmů a sebepoznání. (Brown, 2006, s. 35)

4 Faktory ovlivňující volbu další vzdělávací dráhy

Stejně jako jednotlivci mají jedinečné potřeby, zájmy a odlišné osobnosti, mají je i vzdělávací instituce. Rozmanitost ve velikosti, účelu a zaměření mezi středními a vysokými školami umožňuje studentům najít instituci, která odpovídá jejich konkrétním cílům a preferencím. Faktory, jako jsou akademické programy, obory, odbornost a kultura vzdělávacích institucí, umístění, mimoškolní aktivity a zdroje, se v různých institucích liší. Proto je klíčové, aby studenti shromáždili přesné informace o školách, o kterých uvažují, aby mohli vzít vše v potaz při konečném rozhodnutí. Nelze očekávat, že existuje jedna dokonalá základní nebo střední škola, která bude vyhovovat všem potřebám a osobnostem. Každý student má svůj vlastní jedinečný soubor silných stránek, kariérních cílů a osobních preferencí. Cílem by mělo být najít základní a posléze střední školu, která je pro daného jedince nejvhodnější s přihlédnutím k jeho osobním potřebám, kariérním aspiracím a celkové vzdělávací zkušenosti, kterou si přejí. (Brown, 2006, s. 257)

4.1 Možnosti vzdělávání na středních školách

Vzdělávání na středních školách zahrnuje nižší i vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3) v závislosti na vzdělávacím programu. Toto vzdělání může mít tři stupně: střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou. Střední vzdělání lze dosáhnout po 1–2 letech vzdělávání v určitých oborech, zatímco střední vzdělání s výučním listem po 2–3 letech vzdělávání v odborných oborech. Střední vzdělání s maturitní zkouškou lze dosáhnout po 4, 6 nebo 8 letech vzdělávání a umožňuje žákům přihlásit se k terciárnímu vzdělávání. Školy mohou nabízet různé formy vzdělávání, jako jsou denní, večerní, distanční nebo kombinované formy. (European Commission, 2023)

Střední školy v České republice nabízejí různé druhy vzdělání a specializací:

- **Gymnázia** nabízejí přípravu na vysokoškolské a pomaturitní studium, zaměřují se na všeobecné vzdělání s maturitní zkouškou a rozvoj intelektuálních schopností. (Průcha et al., 2009, s. 86)
- **Střední odborné školy (SOŠ)** poskytují střední odborné nebo úplné střední odborné vzdělání s maturitní zkouškou a jsou zaměřeny na praktickou výuku,

připravují studenty na konkrétní profese v různých oborech, jako jsou například stavebnictví, zdravotnictví, technické obory, obory služeb a podobně. (Průcha et al., 2009, s. 289)

- **Střední odborná učiliště (SOU)** poskytují vzdělání v odborných oborech, jsou zakončené maturitní zkouškou, nebo závěrečnou zkouškou s výučním listem pro žáky, kteří chtějí být připraveni na výkon konkrétního dělnického povolání. (Průcha et al., 2009, s. 289)
- **Konzervatoře** jsou specializované umělecké školy, které nabízejí středoškolské a vyšší odborné vzdělání v oblasti hudby, tance, divadla nebo filmu. (Průcha et al., 2009, s. 133)

4.1.1 Rozhodující faktory výběru střední školy

Brown (2006, s. 257) stanovuje sedm faktorů pro výběr středních škol:

- **Typ a kompatibilita programu:** je nezbytné zjistit, zda škola nabízí konkrétní obor nebo program, jenž odpovídá představám studenta o oblasti, kterou si přeje studovat. Kromě toho by měl program splňovat plány a očekávání studenta, pokud jde o učební plán, obor a příležitosti ke specializaci.
- **Prostředí školy:** zde spadají lokalita, potřeby a preference studenta. Při určování, zda je školní prostředí pro studenta vhodné, mohou hrát významnou roli ohledy, jako jsou společenské klima, blízkost domova nebo rodiny, městské nebo venkovské prostředí, dostupné vybavení a školní komunita.
- **Podmínky přijetí:** je důležité zvážit, zda student splňuje požadavky instituce pro přijetí. To zahrnuje akademické kvalifikace, standardizované výsledky testů a jakákoliv další kritéria stanovená školou.
- **Velikost:** studenti mohou často mít preference ohledně velikosti studentského sboru. Některým studentům se může dařit v malé, úzce spjaté komunitě, kde mohou rozvíjet silné vztahy s vrstevníky a učiteli. Jiní mohou dát přednost většímu studentskému kolektivu s pestrou škálou příležitostí pro socializaci a vytváření společenských sítí.
- **Typ školy:** Školy lze kategorizovat jako daňově podporované (veřejné), církevní nebo soukromé. Každý typ školy může nabídnout specifické výhody

požadované studentem. Veřejné školy nabízejí studentům bezplatné vzdělání, zatímco soukromé školy mohou poskytovat specializovanější nebo jedinečné vzdělávací zkušenosti. Instituce podporované církví mohou mít konkrétní náboženskou příslušnost nebo poslání, které by mělo být v souladu s hodnotami studenta.

- **Výdaje a finanční pomoc:** Náklady na vzdělání a dostupnost možností finanční pomoci jsou pro mnoho studentů zásadními faktory. Náklady se mohou mezi veřejnými a soukromými institucemi výrazně lišit, přičemž veřejné školy jsou obecně levnější. Je důležité vyhodnotit cenovou dostupnost školného, poplatků a životních nákladů, stejně jako dostupnost stipendií, grantů a příležitostí ke studiu.
- **Aktivity studentů, společenský a kulturní život:** dostupnost a kvalita studentských aktivit, organizací a mimoškolních příležitostí může výrazně zlepšit celkový dojem ze vzdělávací instituce. Je důležité zvážit, zda škola nabízí živé sociální a kulturní prostředí, které je v souladu se zájmy a preferencemi studenta. To může zahrnovat faktory, jako jsou sportovní týmy, umělecké skupiny, příležitosti pro komunitní služby a kulturní kluby. Významné jsou také zařízení dané instituce, tzn. knihovny, výzkumná centra, sportovní zařízení, ze kterých může student vyvodit, zda škola poskytuje potřebné zdroje pro všestrannou a naplňující středoškolskou zkušenost.

Z výzkumu Balcara, Havlena a Hlad'a z roku 2011 vyplynulo, že u studentů se zaměřením na technické obory hrála významnou roli při výběru daného oboru školy jejich vášeň pro tuto oblast a touha vykonávat povolání s ní spojenou. Důležitým hlediskem pro tyto studenty bylo také zajištění dobrého pracovního uplatnění a příznivé finanční odměny za práci. Humanitně zaměřeni žáci jako nejčastější důvod volby uváděli zálibu a zájem o obor spojený s jejich studiem. Oproti technicky zaměřeným žákům se jako jeden z rozhodovacích faktorů často vyskytoval zájem o cizí jazyky. Častým důvodem byla také snaha o získání kvalitního vzdělání na renomované škole. U humanitně orientovaných žáků bylo také důležité renomé školy a průprava na budoucí vysokoškolské studium. (Hlad'o, 2014, s. 11)

Výzkum *Genderové aspekty přechodu žáků a žákyň mezi vzdělávacími stupni* z roku 2005 ukázal, že hlavním faktorem, který ovlivňuje výběr školy, jsou vnější

aspekty, například vzdálenost od bydliště, možnosti volnočasových aktivit a možnost přijetí bez přijímacího řízení. Tyto faktory jsou pro žáky důležitější než pedagogická úroveň školy, tzn. odborná prestiž, úspěchy absolventů ve studiu, přístup učitelů nebo vybavení pro výuku. Dalšími důvody výběru jsou reputace kvalitní školy, která poskytuje vysokou úroveň vzdělání, perspektivu dobrého zaměstnání po ukončení školy, možnost postupu na vysokou školu a snadný přijímací proces na tuto školu. Méně často se žáci rozhodovali na základě blízkosti školy k jejich bydlišti, snadné náročnosti studia nebo přítomnosti jejich přátel na dané škole. (Smetáčková, 2005, s. 63–64)

4.1.2 Rodina jako faktor ovlivňující výběr střední školy a volbu povolání

Z výzkumů Hlad'a z let 2012 a 2013 vyplývá, že žáci obvykle považují sebe za hlavní rozhodovatele při volbě povolání a neberou v úvahu vliv ostatních osob ve svém okolí. Je důležité s tímto poznatkem pracovat opatrně, protože na konci základní školy žáci často zaujmají kritický postoj vůči rodičům a odmítají jejich péči. Přiznání rodičovského vlivu by pro žáky mohlo znamenat popření jejich vlastních přání a podřízení se rozhodnutím rodičů. V důsledku těchto faktů mohou někteří žáci vědomě nebo nevědomě přeceňovat svou vlastní roli při volbě povolání. (Hlad'o, 2014, s. 10)

Přestože se žáci snaží bagatelizovat rodičovskou roli, téměř všichni přiznávají, že jejich rodiče mají určitý vliv na jejich rozhodnutí. Zahraniční výzkumy však naznačují, že rodiče nerozhodují za své děti, ale spíše určují mantinely, v rámci kterých se volba povolání žáků uskutečňuje. Rodiče mají prokazatelně větší vliv na žáky při volbě povolání než přátelé, sourozenci, jiní příbuzní, přátelé ze sociálních sítí, pedagogové, výchovní poradci a další poradenský personál. Z toho vyplývá, že žáci považují své rodiče za skutečně důležité osoby, které mají největší vliv na jejich volbu povolání. (Hlad'o, 2014, s. 10)

Jeden z faktorů, který může ovlivnit volbu povolání, je rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Rodinné prostředí má vliv na základní psychologické, fyzické a sociální charakteristiky dítěte, jeho schopnosti v jazyce a komunikaci, kognitivní rozvoj, vývoj emocí, názory, předsudky a hodnoty. Může také ovlivňovat výsledky ve vzdělávání a názory dítěte na školu a získávání vědomostí. (Hlad'o, 2014, s. 37)

Je zjevné, že dosažené vzdělání, odborná způsobilost a společenská vážnost povolání rodičů, tj. socioekonomický status, hrají při volbě povolání roli. Rodiče s vyšším vzděláním na rozdíl od rodičů s nižším vzděláním se více aktivně zapojují do procesu rozhodování o výběru povolání svých dětí a méně často nechávají rozhodnutí na samotných dětech. Naopak rodiče s nižším vzděláním se často neangažují aktivně při výběru povolání svých dětí. Důvodem může být jejich váhavost, nejistota a nedostatek připravenosti na tuto roli. (Hlad'o, 2014, s. 37)

4.1.3 Gender a volba povolání

Už od raných let jsou děti formovány stereotypními očekáváními a normami, které se zakládají na jejich pohlaví. Tato očekávání jsou přenášena prostřednictvím rodičů, škol, učitelů a dalších společenských institucí včetně médií. Tento vliv pokračuje od raného dětství až do dospívání, a trvá dokonce i v dospělosti. (Encinas-Martín, 2023)

Genderové normy a stereotypy, které ovlivňují vnímání vhodných rolí pro muže a ženy ve společnosti a ekonomické sféře, obvykle pocházejí z domova. Rodiče mají často odlišná očekávání pro své syny a dcery ve vztahu k volbě oborů a povolání. Data z předchozích hodnocení PISA z roku 2012 naznačují, že rodiče častěji očekávali, že jejich synové se budou uplatňovat v oblasti STEM (věda, technologie, inženýrství a matematika) spíše než jejich dcery, i když dívky dosahovaly podobně dobrých výsledků v matematice a přírodních vědách jako chlapci. Očekává se například, že se ženy zaměřují na povolání spojená s péčí a sociálními službami, zatímco muži se přiklání ke kariérám v technických nebo inženýrských oborech. Tato očekávání mohou ovlivnit rozhodování jedinců při volbě povolání. (Encinas-Martín, 2023)

Genderové nerovnosti mohou ovlivňovat nejen volbu povolání, ale také pracovní podmínky a možnosti postupu v kariéře. Ženy často čelí překážkám, jako jsou platová nerovnost, nedostatek zastoupení ve vedoucích pozicích nebo diskriminace během náborových procesů. Tyto faktory mohou omezovat jejich profesní růst a rovnocenné uplatnění na pracovním trhu. (Encinas-Martín, 2023)

4.1.4 Informace potřebné k výběru další vzdělávací dráhy a volby povolání

Mnoho jedinců dosáhne úspěchu v životě ne kvůli mimořádné genialitě, ale protože jsou schopni využít svou intuici, která vychází z jejich zkušeností a informací získaných od jiných lidí. Existuje mnoho způsobů, jak získat informace o budoucím povolání a orientovat se ve světě lidské práce. Někteří jedinci dostávají jednoduché rady od svých rodičů, zatímco jiní si vytvářejí představu o svém povolání během studia na škole. Nicméně žádný z těchto přístupů se neobejde bez informací a služeb poradenského systému, který je tvořen odborníky z různých profesí. (Mezera, 2008, s. 85)

K získání informací o budoucím povolání se žák může obrátit na následující osoby a instituce:

- rodina – rodiče, prarodiče, příbuzní,
- škola – výchovný poradce,
- poradci – psychologové z pedagogických poraden,
- psychologové z úřadu práce,
- profesionálové – lidé, kteří se již v daném povolání pohybují.

Člověk a svět práce jsou dva odlišné světy, které je třeba nejprve poznat. Bez těchto informací lze pouze snít o určitém povolání, to však samo o sobě nestačí. (Mezera, 2008, s. 85)

Žák získává informace prostřednictvím četby, rozvíjením vlastních zájmů a sebepoznáváním, což je také součástí přípravy na budoucí povolání. Dále je důležité pozorovat prostředí, ve kterém se vyskytují povolání, které jedince zajímají. Při hledání vhodného povolání může pomoci opakovaná návštěva poradenských zařízení, pracovišť specializujících se na volbu povolání, budoucí školy, kterou si žák přeje studovat, a pracovišť daného povolání. (Mezera, 2008, s. 85)

4.1.5 Instituce poskytující kariérové poradenství pro žáky základních škol

Hlad'ová (2014, s. 22) uvádí, že služby poskytované ve školách v oblasti poradenství jsou propojeny se službami poskytovanými školskými poradenskými zařízeními:

- pedagogicko-psychologických poraden,

- speciálně pedagogických center,

dále existují následující instituce poskytující kariérové poradenství pro žáky základních škol:

- Informační a poradenské středisko úřadu práce,
- Národní informační centrum pro mládež,
- Centrum kariérového poradenství.

Pedagogicko-psychologické poradny jsou partnery základních škol při poskytování podpory při volbě kariéry. Tato instituce má pomoci žákům a rodičům při rozhodování o dalším studiu nebo profesním uplatnění po absolvování základních škol. Hlavní úkoly pedagogicko-psychologické poradny jsou často psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky při problémech spojených s výběrem povolání, hodnocení intelektuálních a individuálních předpokladů pro studium a poradenství při výběru vhodného oboru vzdělávání nebo povolání. Kariérové poradenství poskytované v rámci pedagogicko-psychologických poraden by mělo sloužit především žákům, kteří nemají přístup ke školnímu psychologovi. (Hlad'o, 2014, s. 22)

Speciální pedagogická centra nabízejí odbornou podporu a poradenské služby pro žáky s různými druhy zdravotního postižení a znevýhodnění, kteří jsou začleněni do běžných škol. Mezi běžné aktivity těchto center patří také poskytování profesního poradenství pro tyto žáky. (Hlad'o, 2014, s. 23)

Další instituce také poskytují informační podporu pro výběr povolání a kariérové poradenství. V rámci resortu Ministerstva práce a sociálních věcí působí **Informační a poradenská střediska Úřadu práce**. Tato střediska nabízejí žákům základních škol a jejich zákonným zástupcům souhrnné informace a poradenství potřebné pro rozhodování o volbě povolání. Poradenská a informační činnost těchto středisek může zahrnovat individuální přístup, např. poradenství, konzultace, řízení diagnostických rozhovorů atd., i skupinové aktivity, např. prezentace, schůzky, rozhovory, projekce, exkurze, společenský výcvik atd. (Hlad'o, 2014, s. 23)

Mezi běžné služby poskytované Informačními a poradenskými středisky patří:

- poskytování informací o středních školách, studijních a učebních oborech v dané oblasti i v celé České republice včetně informace o možnostech nástavbového a terciálního studia,
- možnost zhlédnutí krátkých informativních videí, která představují pracovní činnosti jednotlivých profesionálů vizuálně i slovně včetně ukázek pracovního prostředí,
- možnost testování profesních zájmů prostřednictvím počítačového softwaru, který je spojen s povoláním a příslušným vzděláním,
- individuální a skupinové poradenství spojené s výběrem povolání,
- poradenství týkající se vstupu na pracovní trh, povolání, obeznámení o činnostech úřadu práce a možnostmi další vzdělávací dráhy po ukončení základní školy. (Hlad'o, 2014, s. 24)

Součástí Národního ústavu pro vzdělávání je **Národní informační centrum pro mládež**. Tato organizace prostřednictvím svých Informačních center mládeže poskytuje studentům a pedagogům informace o možnostech studia v České republice i v zahraničí a také o světě práce. (Hlad'o, 2014, s. 26)

Témata, kterými se přednášky zabývají, zahrnují (Hlad'o, 2014, s. 26):

- shromažďování informací o různých studijních a učebních oborech,
- poskytování poradenských služeb jak ve škole, tak mimo ni,
- testování schopností a zájmů žáků – jaké dovednosti mám, na co mám, co mě baví,
- volba vhodné vzdělávací instituce v rámci středních škol,
- návštěvy dnů otevřených dveří na středních školách,
- účast na přípravných kurzech před přijímacími zkouškami,
- simulované přijímací zkoušky,
- návod na vyplnění přihlášky na střední školu,
- důležitost přípravy na den přijímacího řízení a nejlepší strategie,
- možnost podání odvolání a případného druhého kola přijímacích zkoušek.

Národní ústav pro vzdělávání provozuje **Centrum kariérového poradenství**, které se zaměřuje na poskytování kariérového poradenství žákům při jejich volbě povolání.

Díky svému umístění je zejména přístupné pro žáky z Prahy a blízkého okolí. Centrum kariérového poradenství zastává také důležitou roli v poskytování metodické pomoci a vzdělávání kariérových poradců. (Hlad'o, 2014, s. 26)

4.1.6 Obsahový okruh Světa práce na základních školách

Oblast nazvaná *Člověk a svět práce* zahrnuje rozsáhlou škálu pracovních aktivit a technologií směřujících žáky k získání klíčových uživatelských dovedností v různých sférách lidské činnosti. Tato vzdělávací koncepce přispívá k formování životního a profesního směřování žáků, vychází z konkrétních situacích života, při kterých jsou žáci v přímém spojení s lidskou činností a technikou v různých formách a souvislostech. (MŠMT, 2021, s. 109)

Na druhém stupni je obsah vzdělávání v oblasti *Člověk a svět práce* strukturován do osmi tematických okruhů. Tato struktura poskytuje žákům nabídku, ve které je tematický okruh *Svět práce* povinný a z ostatních okruhů si mohou školy vybírat minimálně jeden další okruh v souladu s vlastními podmínkami a pedagogickými záměry. Vybraná témata je nutné realizovat v jejich plném rozsahu. (MŠMT, 2021, s. 109)

Obsah vzdělávání se implementuje na prvním i na druhém stupni vzdělávání a je určen všem žákům bez ohledu na pohlaví. Žáci se v rámci těchto okruhů učí pracovat s rozmanitými materiály a získávají zásadní dovednosti a návyky v pracovní oblasti. Učí se navrhovat, koordinovat a hodnotit pracovní aktivity individuálně i v týmu. Všechny tematické okruhy systematicky vedou žáky k dodržování bezpečnostních a hygienických pravidel při pracovní činnosti. V závislosti na věku žáků se postupně vytváří systém, který poskytuje klíčové informace týkající se oblasti pracovního života a poskytuje jim podporu při odpovědném rozhodování o budoucím profesním směřování. (MŠMT, 2021, s. 109)

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti má za cíl formovat a posilovat klíčové kompetence žáků, a to následujícím způsobem (MŠMT, 2021, s. 109):

- vytvářením pozitivního vztahu k práci a přijímáním odpovědnosti za kvalitu vlastních i kolektivních výsledků práce,
- získáním základních pracovních dovedností a návyků v různých pracovních oblastech, schopností organizovat a plánovat práci a používat vhodné nástroje, nářadí a pomůcky při práci i v běžném životě,
- rozvojem vytrvalosti a systematického přístupu k plnění přidělených úkolů, podporou tvořivosti a vlastních nápadů při pracovní činnosti a snahou o dosažení kvalitních výsledků,
- pojetím techniky jako významné součásti lidské kultury a jejím neoddělitelným vztahem k pracovní činnosti člověka,
- skutečným a nezkráceným poznáváním okolního světa, podporou potřebné sebedůvěry, nových postojů a hodnot ve vztahu k práci, technologiím a životnímu prostředí,
- pojmáním práce a pracovních aktivit jako možnosti pro osobní rozvoj, seberealizaci a podporu podnikatelského přemýšlení,
- získáním přehledu v různých odvětvích lidské činnosti, rozpoznáním odlišných forem fyzické a mentální práce a získáním nezbytných znalostí a dovedností potřebných pro uplatnění, volbu vlastní profesní cesty a další směřování v životě a profesní oblasti.

Pýchová et al. (2020, s. 62) ve své knize zmiňují, že základní škola dává rozšířené možnosti pro práci s dětmi v oblasti kariérového rozvoje. V průběhu školní docházky jde převážně o kariérovou výchovu.

Optimálně by bylo prospěšné rozvíjet v oblasti poznávání pracovního světa následující (Pýchová et al., 2020, s. 63):

- pochopení světa práce, včetně jeho fungování, změn a nabídek,
- pohled na různé metody práce včetně práce na úkolech, spolupráce v kolektivu a individuální práce,
- schopnost identifikovat hodnoty a určit, co je pro jednotlivce v životě klíčové,

- schopnost sebezpoznání (rozpoznání vlastních schopností, silných stránek a osobních zájmů) a prezentace vlastních úvah a názorů,
- dovednost respektovat stanoviska druhých a aktivně o nich diskutovat,
- schopnost přijmout vlastní chyby a poučit se z nich,
- schopnost rozpoznat a porovnat různé alternativy řešení.

Tyto schopnosti a dovednosti by měly posloužit jako základ pro rozhodování o dalších profesně-studijních krocích na konci základní školy. (Pýchová et al., 2020, s. 63)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Vlastní šetření

Cílem tohoto šetření bylo získat informace od žáků základní školy o jejich rozhodování ohledně další vzdělávací dráhy a povolání a o faktorech, které toto rozhodování ovlivňují. Pro sběr dat jsem použila elektronický dotazník, který jsem distribuovala mezi žáky devátých ročníků základní školy.

5.1 Charakteristika místa šetření

Pro mé vlastní šetření jsem oslovila žáky devátých ročníků Základní školy Hostivice. Hostivice je město, které se nachází ve Středočeském kraji v okrese Praha-západ, sousedí přímo s hlavním městem Prahou. Dle *Strategického plánu města Hostivice 2020–2035* tvoří 25,5 % obyvatel Hostivice osoby se středoškolským vzděláním a 22,4 % populace má vysokoškolské vzdělání. (Dubcová et al., 2020, s. 21) Jak je zmíněno v teoretické části, socioekonomický status hraje ve volbě povolání významnou roli. Základní škola Hostivice je moderní škola s kapacitou 880 žáků. K 4. 9. 2023 nastoupilo do této základní školy 877 žáků, a to celkem do 34 tříd 1.–9. ročníku. Škola má 102 zaměstnanců a nabízí 15 kroužků zájmového vzdělávání. Základní škola má v současné době nové vedení školy, během prázdnin prošla škola modernizací a digitalizací. Všechny třídy jsou vybaveny moderním technickým zařízením. Byly také vybudovány relaxační zóny v prostorách školy i v jejím venkovním atriu. Základní škola disponuje také novým sportovním hřištěm, které slouží i veřejnosti. (Základní škola Hostivice, 2023)

5.2 Dotazníkové šetření

Dotazník představuje nástroj pro sběr informací prostřednictvím položení otázek respondentům a má jak výzkumný, tak diagnostický charakter. Jeho podstatou je sestava sady otázek nebo tvrzení vytvořených s ohledem na zásady vědecké metodologie a prezentovaných v písemné podobě. Kvalita získaných výsledků je významně ovlivněna správnou formulací otázek, volbou vhodných respondentů

a způsobem, jakým je dotazník podán. Možnosti využití dotazníku ve výzkumu i praxi jsou mnohostranné. (Průcha et al., 2009, s. 58)

Dotazník jsem nazvala *Proces volby další vzdělávací dráhy* a byl vytvořen pro žáky devátých ročníků. Dotazník byl elektronicky sdílen do čtyř tříd Základní školy Hostivice. Anonymně dotazník vyplnilo 80 žáků. Dotazník je sestaven ze dvou otevřených a čtrnácti uzavřených otázek (viz Příloha 1).

5.2.1 Realizace dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření bylo realizováno od 31. 5. 2023 do 30. 6. 2023 na Základní škole Hostivice. Celkem jsem oslovila 90 žáků devátých tříd na vybrané škole, dotazník vyplnilo 80 žáků. Návratnost byla tedy 72 %. Ředitelku vybrané školy a učitele, který se zde výběrem budoucího povolání studentů zabývá, jsem požádala o schválení možnosti distribuce elektronického dotazníku ve všech devátých třídách. Data byla získána prostřednictvím elektronického dotazníku vytvořeného v rámci platformy Survio. Tento elektronický dotazník studenti vyplňovali během vyučovacích hodin pracovních činností pod dohledem učitele.

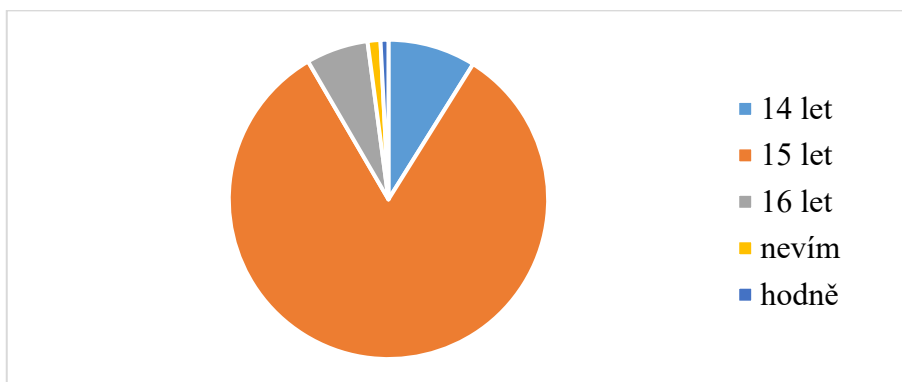
5.2.2 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Z výsledků otázky č. 1 vyplývá (viz Tabulka č. 1 a Graf č. 1), že 82,7 % respondentů uvedlo, že jejich věk je 15 let, 8,9 % respondentů odpovědělo, že je jim 14 let, a 6,3 % odpovědělo, že je jim 16 let. 1,3 % respondentů odpovědělo, že neví, a 0,8 % žáků odpovědělo, že hodně, což může souviset i s obdobím adolescence, ve kterém se tyto věkové skupiny nacházejí. Jak již bylo zmíněno v teoretické části, jedná se o období dospívání, kdy žáci vnímají volbu další vzdělávací dráhy jako nelehký úkol.

Tabulka č. 1: Věk respondentů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
14	7	8,9 %
15	65	82,7 %
16	5	6,3 %
nevím	2	1,3 %
hodně	1	0,8 %

Graf č. 1: Věk respondentů

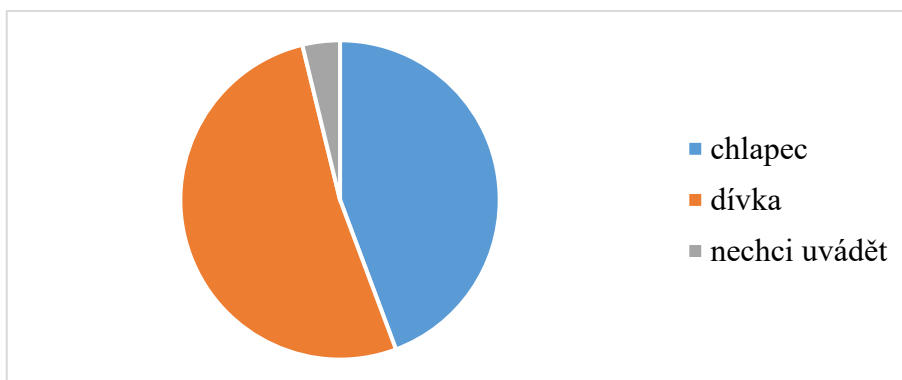

Z výsledků otázky č. 2 vyplývá (viz Tabulka č. 2 a Graf č. 2), že u zkoumané skupiny žáků převažují převážně dívky. 51,9 % tvoří dívky, 44,3 % tvoří chlapci a 3,8 % žáků nechťelo pohlaví uvádět. V teoretické části uvádím, že volba povolání je ovlivněna také z genderového hlediska, kdy již od raného dětství přetrvávají stereotypní očekávání vycházející z pohlaví, přičemž dívky jsou předurčeny převážně pro zaměstnání, která jsou spojena s péčí a uplatněním v humanitních oborech, a muži pro zaměstnání v technických oborech, což se může projevit i ve výsledcích otázky týkající se zvoleného oboru.

Tabulka č. 2: Pohlaví respondentů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Chlapec	35	44,3 %
Dívka	41	51,9 %
nechci uvádět	3	3,8 %

Graf č. 2: Pohlaví respondentů

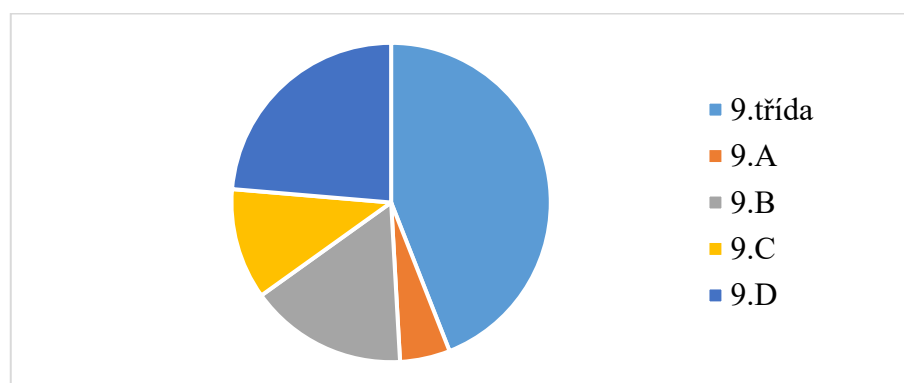

U otázky č. 3 uvedlo 100 % respondentů, tedy 80 žáků, že navštěvují devátou třídu základní školy. Z výsledků vyplývá (viz Tabulka č. 3 a Graf č. 3), že 5,1 % respondentů navštěvuje třídu 9. A, 16,1 % dotazovaných navštěvuje třídu 9. B, třídu 9. C uvedlo 11,3 % respondentů, třídu 9. D uvedlo 23,2 % žáků. Celkem 44,3 % respondentů uvedlo, že navštěvují 9. třídu bez bližší specifikace třídy.

Tabulka č. 3: Vzdělání respondentů – třída

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
9. A	4	5,1 %
9. B	13	16,1 %
9. C	9	11,3 %
9. D	19	23,2 %
9. třída	35	44,3 %

Graf č. 3: Vzdělání respondentů – třída

Zdroj: vlastní zpracování

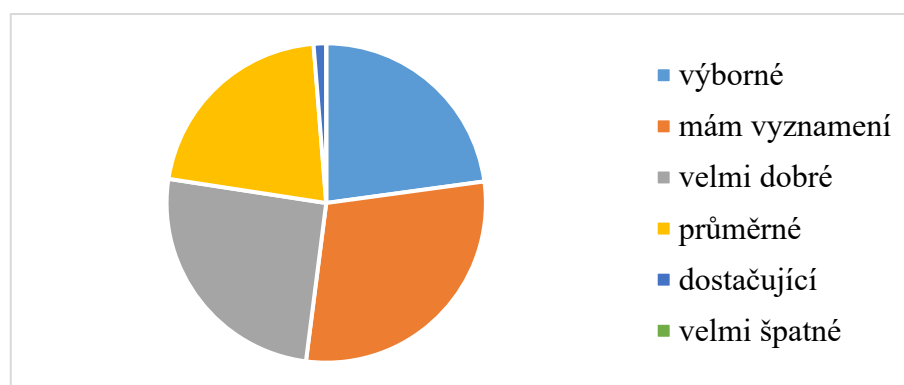
Dle výsledků otázky č. 4 ve znění *Jaké jsou Tvoje studijní výsledky?* Je patrné (viz Tabulka č. 4 a Graf č. 4), že nejvíce respondentů, konkrétně 29,1 %, dosáhlo prospěchu s vyznamenáním, 25 % respondentů dosáhlo velmi dobrých studijních výsledků, 22,8 % respondentů uvedlo, že dosáhlo výborných výsledků, a 21,5 % respondentů uvedlo, že dosáhlo průměrných studijních výsledků. Pouze 1,3 % respondentů uvedlo, že jejich studijní výsledky jsou dostačující a snaží se nepropadnout. Jak bylo zmíněno v teoretické části, jedním z aspektů, který má vliv na výsledky studia nebo dosažené vzdělání, je společenské postavení rodičů a prostředí, v němž je dítě vychovááno. Jak uvádí *Strategický plán města Hostivice 2020–2035*, 25,5 % obyvatel Hostivice tvoří osoby se středoškolským vzděláním, a 22,4 % populace má vysokoškolskou

kvalifikaci, což se dle mého odráží i ve výsledcích zkoumané skupiny žáků. (Dubcová et al., 2020, s. 21)

Tabulka č. 4: Studijní výsledky respondentů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
Výborné	18	22,78 %
mám vyznamenání	23	29,11 %
velmi dobré	20	25,32 %
Průměrné	17	21,52 %
dostačující, snažím se nepropadnout	1	1,27 %
velmi špatné, propadám	0	0 %

Graf č. 4: Studijní výsledky respondentů

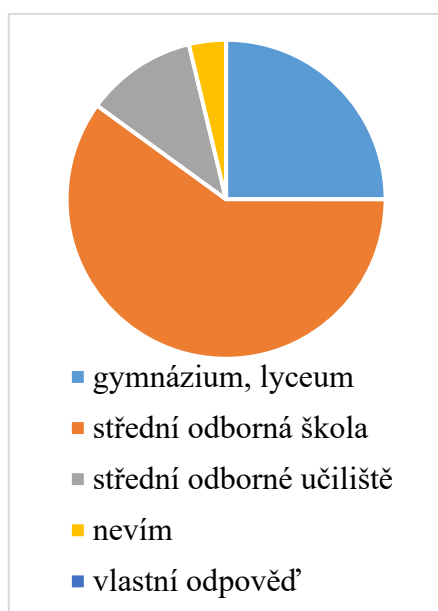

Z výsledků otázky č. 5 ve znění *Jaké jsou Tvoje plány ohledně dalšího vzdělávání?* vyplývá (viz Tabulka č. 5 a Graf č. 5), že 60,8 % žáků chce pokračovat ve studiu na střední odborné škole, 25,3 % chce pokračovat na gymnáziu nebo lyceu, 11,4 % uvádí, že chce pokračovat na středním odborném učilišti, a 3,8 % žáků ještě neví, co chce dělat. Respondenti mohli uvádět více možností. Výsledky poukazují na to, že na gymnázia se hlásili převážně žáci s výborným prospěchem, což souvisí i s výsledky předchozí otázky (22,8 % respondentů uvedlo výborný propěch). Volba střední školy byla také dle mého názoru ovlivněna taktizováním rodičů, kteří se díky silnému populačnímu ročníku těchto žáků obávali nedostatečné kapacity pražských a středočeských gymnázií a raději volili střední odborné školy.

Tabulka č. 5: Studijní plány respondentů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
chci pokračovat ve studiu na gymnáziu, lyceu	20	25,32 %
chci pokračovat ve studiu na střední odborné škole (SOŠ)	48	60,76 %
chci pokračovat ve studiu na středním odborném učilišti (SOU)	9	11,39 %
ještě nevím, co chci dělat	3	3,8 %
jiné, uveďte prosím jaké	0	0 %

Graf č. 5: Studijní plány respondentů

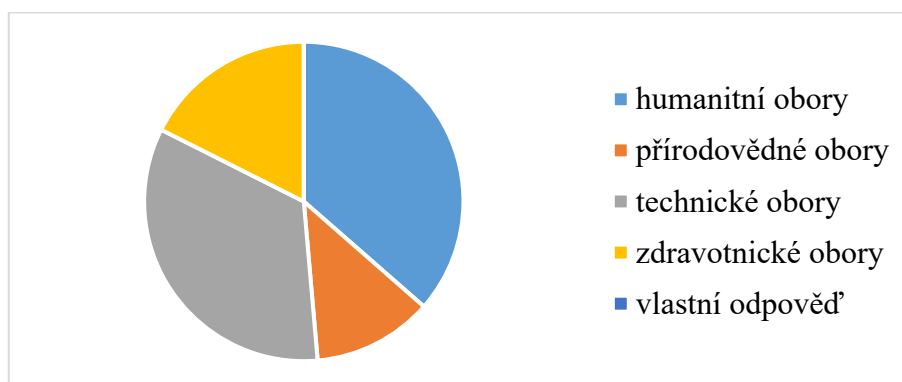
Z výsledků otázky č. 6 ve znění *Pokud by ses rozhodl/a studovat na střední škole, jaký obor by Tě zajímal?* je patrné (viz Tabulka č. 6 a Graf č. 6), že 38,6 % respondentů má zájem o humanitní obory, 35,7 % respondentů má zájem o technické obory, 18,6 % respondentů má zájem o zdravotnické obory a 12,9 % respondentů má zájem o přírodovědné obory. Výsledky mohou souviset i s výběrem oboru na základě genderového hlediska, což uvádím i v teoretické části bakalářské práce. Výsledky této otázky v Tabulce č. 7 více specifikují výběr oboru z genderového hlediska. Z výsledků vyplývá, že 82,86 % dívek projevilo zájem o humanitní a zdravotnické obory, naopak o technické a přírodovědné obory projevilo zájem pouze 17,14 % z nich. U chlapců to bylo opačně. Zatímco o humanitní a zdravotnické obory projevilo zájem 22,84 % chlapců, o technické a přírodovědné obory projevilo 77,14 % z nich. Respondenti v této otázce mohli uvádět více možností.

Tabulka č. 6: Zájem respondentů o studijní obory

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
humanitní obory (např. jazyky, dějepis, literatura)	27	38,57 %
přírodovědné obory (např. biologie, chemie, fyzika)	9	12,86 %
technické obory (např. IT, elektrotechnika, stavebnictví)	25	35,71 %
zdravotnické obory (např. medicína, zdravotnické technologie)	13	18,57 %
jiné, uveďte prosím jaké	0	0 %

Tabulka č. 7: Zájem respondentů o studijní obory podle pohlaví

Pohlaví a celkový počet responzí	Humanitní a zdravotnické obory	Technické a přírodovědné obory
dívky 35	82,86 %	17,14 %
Chlapci 35	22,86 %	77,14 %

Graf č. 6: Zájem respondentů o studijní obory

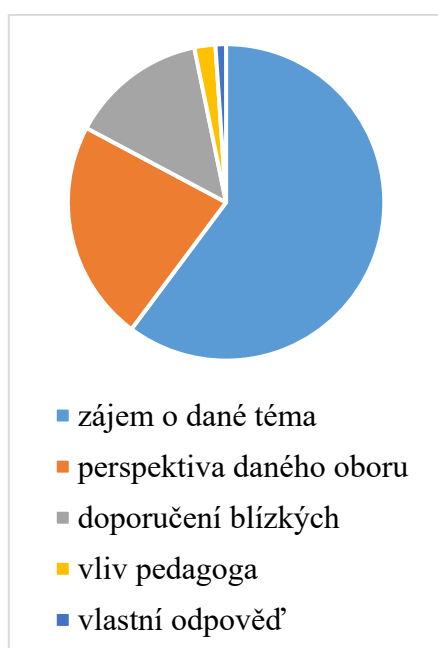
Z výsledků otázky č. 7 ve znění *Co Tě motivuje k výběru daného oboru?* vyplývá (viz Tabulka č. 8 a Graf č. 7), že 73,7 % respondentů má zájem o daný obor, 27,6 % vidí v daném oboru perspektivu na trhu práce, 17,1 % respondentů uvedlo, že jim daný obor doporučili rodiče nebo jiní blízcí, pouze 2,6 % respondentů uvedlo, že je v jejich výběru oboru ovlivnili jejich učitel či učitelka, a 1,3 % respondentů uvedlo jiné důvody, jen bohužel nezmínilo jaké. Respondenti mohli uvádět více možností. Tyto výsledky lze vnímat velmi pozitivně, neboť z nich vyplývá, že si žáci vybírají studijní obory opravdu podle toho, co je baví a o co mají zájem. Jak je zmíněno i v teoretické části, představují zájmy zásadní roli v motivaci k učení a rozvíjejí individuální schopnosti. Na výsledcích je také vidět, že nemalé procento žáků již v tomto věku přemýšlí o budoucí perspektivě daného oboru a podle toho také obor vybírají. Je to

možná také dáno neustálými změnami na pracovním trhu, což mohou vnímat i u svých rodičů. Ve výsledcích je také vidět vliv rodičů ve výběru daného oboru.

Tabulka č. 8: Motivace respondentů k výběru oboru

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
mám zájem o dané téma	56	73,68 %
vidím v daném oboru perspektivu na trhu práce	21	27,63 %
rodiče nebo jiní blízcí mi doporučili daný obor	13	17,11 %
ovlivnil/a mě můj/má učitel/ka	2	2,63 %
jiné, uveďte prosím jaké	1	1,32 %

Graf č. 7: Motivace respondentů k výběru oboru

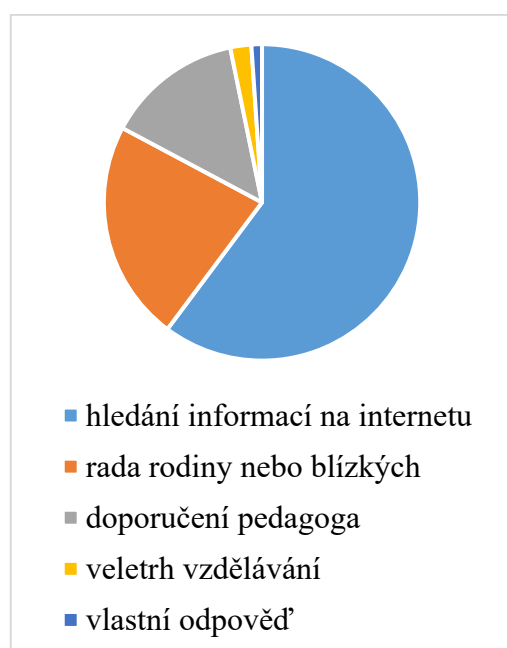
Výsledky otázky č. 8 ve znění *Jak ses informoval/a o možnostech dalšího vzdělávání?* poukazují na to (viz Tabulka č. 9 a Graf č. 8), jak velký vliv má při rozhodování další vzdělávací dráhy rodina, i když se žáci devátých tříd nacházejí v období adolescence, kdy popírají vliv rodiny a svého okolí a o volbě povolání chtějí rozhodovat sami, což je zmíněno i v teoretické části bakalářské práce. 61 % respondentů odpovědělo, že informace o dalších možnostech vzdělávání obdrželo právě od někoho z rodiny, 37,7 % respondentů uvedlo, že si informace vyhledalo na internetu, 24,7 % respondentů navštívilo veletrh vzdělávání a 10,4 % se dozvědělo o různých možnostech od svého pedagoga. Respondenti mohli uvádět více možností. Z výsledků je také patrná síla internetu, který umožňuje dnešním žákům obdržet kvalitní a důležité informace týkající se možností dalšího vzdělávání. Je také evidentní, že se veletrhy

vzdělávání, kde se prezentují různé střední školy, dostávají do povědomí žáků a jejich rodičů.

Tabulka č. 9: Informace o možnostech dalšího vzdělávání

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
hledal/a jsem informace na internetu	29	37,66 %
poradil mi s tím někdo z rodiny nebo blízkého okolí	47	61,04 %
učitel/ka mi představil/a různé možnosti	8	10,39 %
navštívil/a jsem veletrh vzdělávání	19	24,68 %
jiné, uveďte prosím jaké	0	0 %

Graf č. 8: Informace o možnostech dalšího vzdělávání

Z výsledků otázky č. 9 ve znění *Jaké faktory by pro Tebe byly důležité při výběru střední školy a oboru?* vyplývá (viz Tabulka č. 10 a Graf č. 9), že nejdůležitějším faktorem důležitým při výběru střední školy je možnost věnovat se konkrétnímu zájmu nebo oblasti, což uvedlo 55,3 % respondentů. To souvisí i s výsledky otázky č. 7, ve které 73,7 % respondentů uvedlo, že motivací pro výběr daného oboru byl zájem o danou oblast. Potvrzuje to i tvrzení, že žák by si měl zjistit, zda škola nabízí obor, který odpovídá jeho představám o oblasti, kterou si přeje studovat, což uvádím v teoretické části bakalářské práce.

Dalším neméně důležitým faktorem důležitým při výběru střední školy, který uvedlo 44,7 % respondentů, je kvalita výuky a učitelů. 31,6 % respondentů uvedlo jako

důležitý faktor perspektivu na trhu práce po absolvování školy, 23,7 % respondentů uvedlo jako další důležitý faktor blízkost školy k místu bydliště, 7,9 % uvedlo jako jeden z faktorů cenu školného a 1,3 % uvedlo jiný faktor bez upřesnění. Respondenti mohli uvádět více možností. Výsledky potvrzují i údaje v teoretické části bakalářské práce, kde se uvádí, že nejdůležitějšími faktory, které ovlivňují výběr střední školy, je právě nabídka oborů související se zájmy studenta, renomé školy a kvalita vzdělání, perspektiva uplatnění na trhu práce po absolvování školy a také výdaje a finanční pomoc.

Tabulka č. 10: Klíčové faktory pro výběr střední školy, oboru

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
kvalita výuky a učitelů	34	44,74 %
možnost se věnovat konkrétnímu zájmu nebo oblasti	42	55,26 %
perspektivy na trhu práce po absolvování	24	31,58 %
blízkost školy k místu bydliště	18	23,68 %
cena školného	6	7,89 %
jiné, uveďte prosím jaké	1	1,32 %

Graf č. 9: Klíčové faktory pro výběr střední školy, oboru

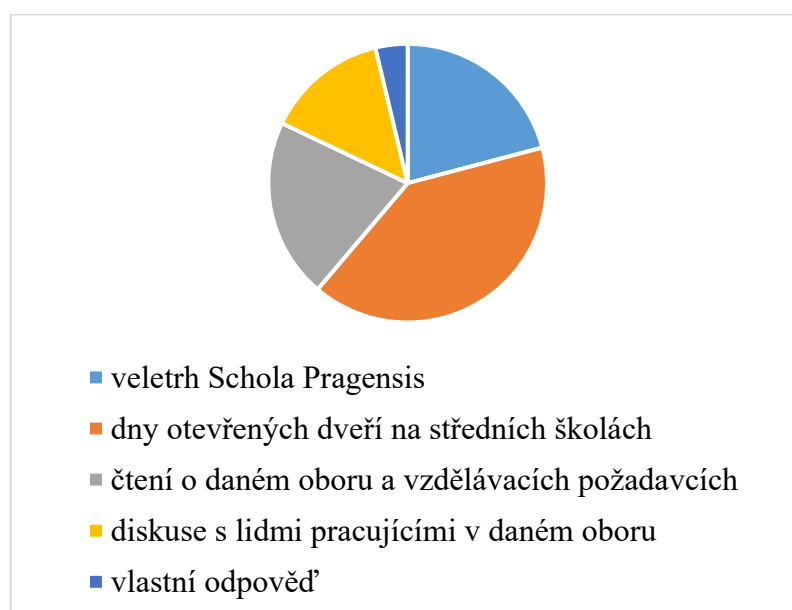

Z výsledků otázky č. 10 ve znění *Pokud ses již rozhodl/a pro další vzdělávání, jak ses na to připravoval/a?* vyplývá (viz Tabulka č. 11 a Graf č. 10), že 68,4 % respondentů se rozhodovalo o výběru dalšího vzdělávání na základě návštěvy vybrané školy v rámci dnů otevřených dveří. Shodné procento respondentů, tj. 35,4 %, uvedlo, že před definitivním rozhodnutím o dalším vzdělávání navštívilo veletrh pražských středních škol Schola Pragensis a že si o daném oboru a jeho vzdělávacích požadavcích přečetlo. 24,1 % respondentů mělo možnost o svém rozhodnutí dalšího vzdělávání diskutovat s lidmi, kteří v dané oblasti pracují. 6,3 % respondentů uvedlo, že nevyužilo žádnou z výše uvedených možností. Respondenti mohli uvádět více možností. Výsledky potvrzují to, co uvádím v teoretické části bakalářské práce, že informovanost a povědomí o různých možnostech dalšího vzdělávání jsou klíčové faktory, které mohou rozhodnutí žáků a jejich rodičů ovlivnit.

Tabulka č. 11: Příprava respondentů na další vzdělávání

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
navštívil/a jsem veletrh pražských středních škol Schola Pragensis	28	35,44 %
navštívil/a jsem vybrané střední školy, které mě zajímaly v rámci dnů otevřených dveří	54	68,35 %
četl/a jsem o daném oboru a jeho vzdělávacích požadavcích	28	35,44 %
diskutoval/a jsem s lidmi, kteří v dané oblasti pracují	19	24,05 %
nic z výše uvedeného	5	6,33 %

Graf č. 10: Příprava respondentů na další vzdělávání

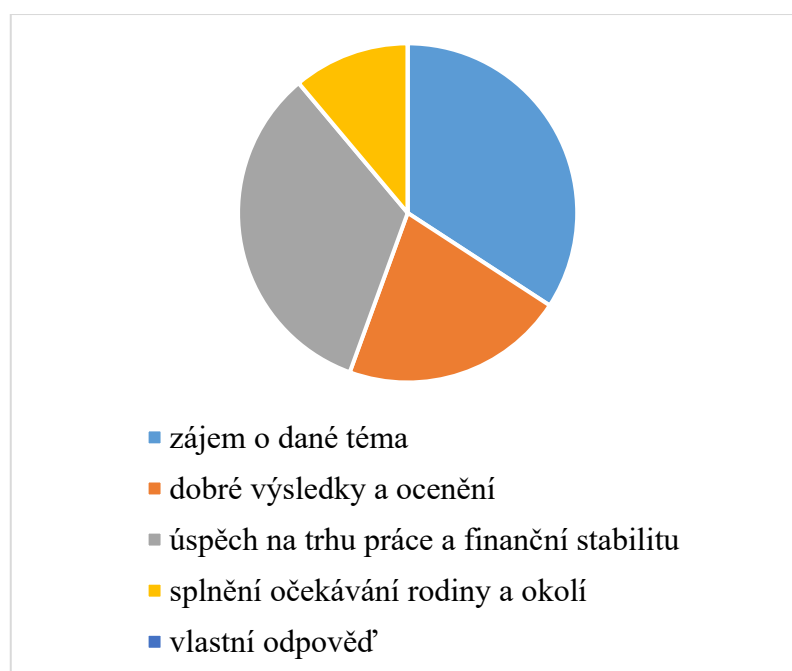

Z výsledů otázky č. 11 ve znění *Co Tě motivuje k tomu, aby ses učil/a a zlepšoval/a své znalosti?* vyplývá (viz Tabulka č. 12 a Graf č. 11), že 52,6 % respondentů motivuje ke zlepšování svých znalostí zájem o dané téma a možnost se v něm zdokonalovat, o něco méně 51,3 % respondentů uvedlo, že největší motivací je pro ně uspět na trhu práce a dosáhnout finanční stability, 32,9 % respondentů uvedlo jako motivaci dosažení dobrých výsledků a získání ocenění, 17,7 % respondentů odpovědělo, že je pro ně důležité splnění očekávání rodiny a okolí. Respondenti mohli uvádět více možností. Výsledky potvrzují, jak je také uvedeno v teoretické části bakalářské práce, že zájmy hrají zásadní roli v motivaci k učení, což souvisí i s dosažením dobrých výsledků, neboť to, co žáky baví a co dělají rádi, v tom chtějí uspět a získat ocenění. Potvrzují také to, že všechny výše zmíněné faktory souvisejí s kariérou, která je spojena s úspěchem a spokojeností v oblasti, která jedince zajímá.

Tabulka č. 12: Motivace k učení a zlepšování znalostí

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
zajímá mě dané téma a chci se v něm zdokonalit	40	52,63 %
chci dosáhnout dobrých výsledků a získat ocenění	25	32,89 %
chci uspět na trhu práce a dosáhnout finanční stability	39	51,32 %
důležité je pro mě splnění očekávání rodiny a okolí	13	17,11 %
jiné, uveďte prosím jaké	0	0 %

Graf č. 11: Motivace k učení a zlepšování znalostí

Z výsledků otázky č. 12 ve znění *Jaké jsou Tvoje plány ohledně vysokoškolského vzdělání?* vyplývá (viz Tabulka č. 13 a Graf č. 12), že 46,1 % respondentů chce pokračovat na vysoké škole, 43,4 % respondentů ještě neví, zda chce studovat na vysoké škole a 10,5 % respondentů se chce po střední škole začlenit do pracovního prostředí a působit na trhu práce. Respondenti mohli uvádět více možností. Výsledky lze vnímat pozitivně i vzhledem k tomu, že volbu povolání a výběr další vzdělávací dráhy označují žáci za složitou fázi jejich života. Z výsledku je patrné, že žáci přemýšlejí o své budoucnosti a vnímají současné požadavky na trhu práce.

Tabulka č. 13: Plány ohledně vysokoškolského vzdělání

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
chci pokračovat ve studiu na vysoké škole	35	46,05 %
chci se hned po střední škole začlenit do pracovního prostředí a působit na trhu práce	8	10,53 %
ještě nevím, zda chci studovat na vysoké škole	33	43,42 %
jiné, uveďte prosím jaké	0	0 %

Graf č. 12: Plány ohledně vysokoškolského vzdělání

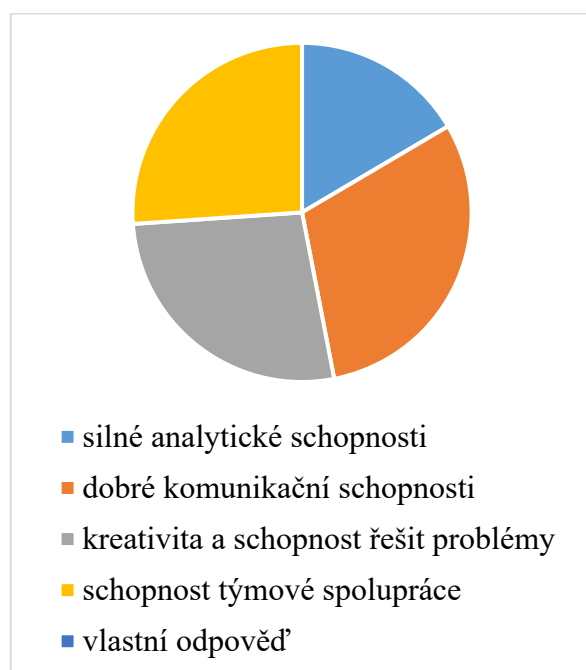
Z výsledků otázky č. 13 ve znění *Jaké jsou Tvoje silné stránky, které Ti mohou pomoci při volbě další vzdělávací dráhy?* vyplývá (viz Tabulka č. 14 a Graf č. 13), že 49,3 % respondentů uvedlo jako svoje silné stránky dobré komunikační schopnosti, 43,7 % respondentů uvedlo, že za své silné stránky považuje kreativitu a schopnost řešit problémy, 42,3 % respondentů uvedlo, že za silnou stránku považuje schopnost

týmové spolupráce, 26,8 % respondentů má silné analytické schopnosti a 1,4 % respondentů uvedlo jiné, bez určení silných stránek. Respondenti mohli uvádět více možností. Jak výsledky potvrzují, každý jedinec má několik silných stránek, které spolu souvisí a které se vzájemně prolínají, což potvrzuje i Hollandova typologie osobnostních typů, kterou ve své teoretické části zmiňují.

Tabulka č. 14: Silné stránky respondentů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
silné analytické schopnosti	19	26,76 %
dobré komunikační schopnosti	35	49,3 %
kreativita a schopnost řešit problémy	31	43,66 %
schopnost týmové spolupráce	30	42,25 %
jiné, uveďte prosím jaké	1	1,41 %

Graf č. 13: Silné stránky respondentů

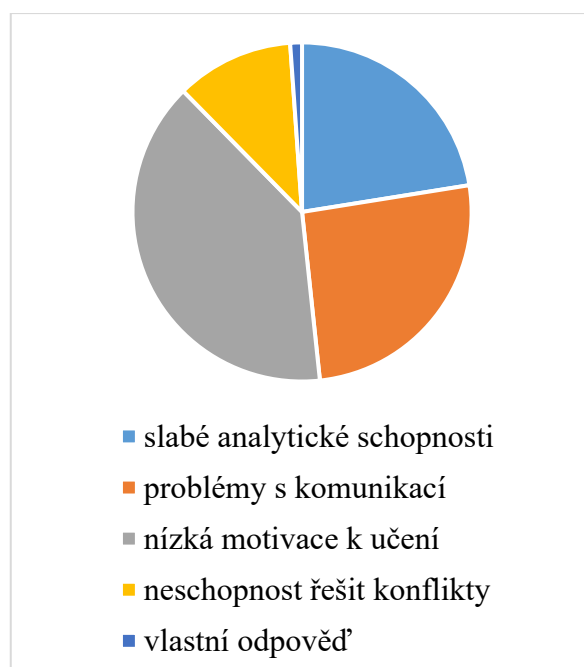
Z výsledků otázky č. 14 ve znění *Jaké jsou Tvoje slabé stránky, které by mohly ovlivnit Tvoji volbu další vzdělávací dráhy?* vyplývá (viz Tabulka č. 15 a Graf č. 14), že 47,9 % respondentů uvedlo jako své slabé stránky nízkou motivaci k učení, 31,5 % respondentů uvedlo, že za slabé stránky považuje problémy s komunikací, 27,4 % respondentů uvedlo, že má slabé analytické schopnosti, 13,7 % respondentů považuje za slabou stránku neschopnost řešit konflikty, 1,4 % respondentů uvedlo jiné slabé stránky bez jejich určení. Respondenti mohli uvádět více možností. Nízká motivace

k učení souvisí s nízkým zájmem o určitou oblast, což vyvrací předchozí výsledky. Ostatní slabé stránky opět souvisí s typologií osobnosti od Hollanda, kterou zmiňuji v teoretické části bakalářské práce.

Tabulka č. 15: Slabé stránky respondentů

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
slabé analytické schopnosti	29	37,66 %
problémy s komunikací	47	61,04 %
nízká motivace k učení	8	10,39 %
neschopnost řešit konflikty	19	24,68 %
jiné, uveďte prosím jaké	0	0 %

Graf č. 14: Klíčové faktory pro výběr střední školy, oboru

Z výsledků otázky č. 15 ve znění *Jaké faktory budeš brát v úvahu při výběru konkrétního oboru?* vyplývá (viz Tabulka č. 14 a Graf č. 15), že 54,1 % respondentů uvedlo, že důležitým faktorem při výběru konkrétního oboru je pro ně zájem o danou oblast, 52,7 % respondentů uvedlo, že možnosti uplatnění na trhu práce jsou také jedním z důležitých faktorů, který respondenti beru v úvahu při výběru konkrétního oboru, 18,9 % respondentů uvedlo jako faktor obtížnost přijímacího řízení, 14,9 % respondentů uvedlo, že důležitým faktorem je časová náročnost studia, 6,8 % respondentů zvolilo jako faktor pro výběr oboru finanční náročnost vzdělávání, 1,4 % respondentů uvedlo jiné faktory bez jejich určení. Respondenti mohli uvádět

více možností. Výsledky potvrzují, že se jedná o velmi důležité faktory, které ovlivňují výběr konkrétního oboru a které také zmiňují v teoretické části své práce.

Tabulka č. 16: Faktory pro výběr oboru

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
zájem o danou oblast	40	54,05 %
možnosti uplatnění na trhu práce	39	52,7 %
časová náročnost studia (délka studia, studijní zátěž)	11	14,86 %
finanční náročnost vzdělávání	5	6,76 %
obtížnost přijímacího řízení	14	18,92 %
jiné, uveďte prosím jaké	1	1,35 %

Graf č. 15: Faktory pro výběr oboru

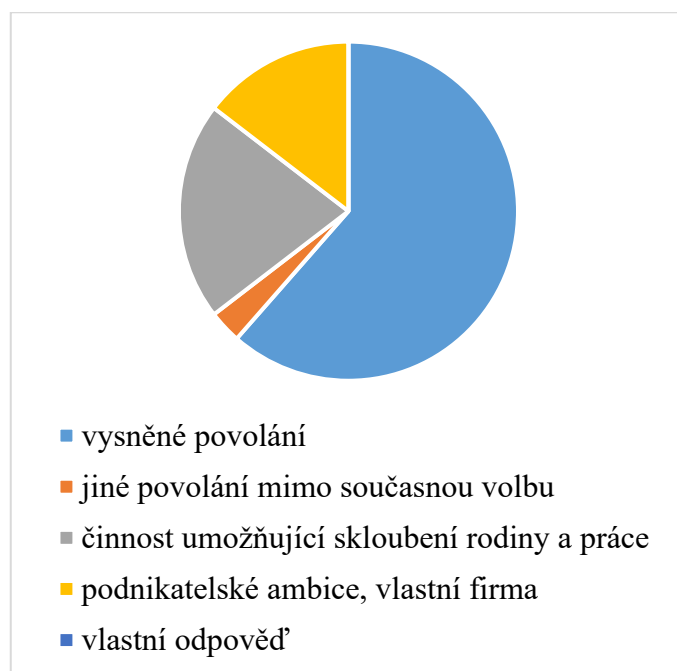
Z výsledků otázky č. 16 ve znění *Jaké jsou Tvoje plány ohledně pracovního života v budoucnu?* vyplývá (viz Tabulka č. 17 a Graf č. 16), že 77,6 % respondentů se chce věnovat vysněnému povolání a dosáhnout v něm co nejlepších výsledků, 26,3 % respondentů chce mít práci, která jim umožní skloubit rodinný a pracovní život, 18,4 % respondentů se chce stát podnikatelem a mít vlastní firmu a 3,9 % respondentů se chce věnovat jinému povolání, než které si zvolí nyní. Respondenti mohli uvádět více možností. Výsledky opět poukazují na to, jak důležitý je zájem o danou oblast, což pak souvisí i s touhou dosáhnout co nejlepších výsledků v této oblasti. Také potvrzují

i to, že rodinné prostředí, ve kterém jedinci vyrůstají, ovlivňuje jejich názory a také představy o jejich budoucím životě.

Tabulka č. 17: Plány budoucího pracovního života

Možnosti odpovědí	Responzí	Podíl
chci se věnovat vysněnému povolání a dosáhnout v něm co nejlepších výsledků	59	77,63 %
chci se v budoucnu věnovat jinému povolání než tomu, které si zvolím nyní	3	3,95 %
chci mít práci, která mi umožní skloubit rodinný a pracovní život	20	26,32 %
chci se stát podnikatelem a mít vlastní firmu	14	18,42 %
jiné, uveďte prosím jaké	0	0 %

Graf č. 16: Plány budoucího pracovního života

5.3 Komparace výsledků a celkové zhodnocení

Z průzkumu vyplývá, že pro svou další vzdělávací dráhu by si vybralo odborné vzdělávání na středních odborných školách 60 % žáků, 25,3 % žáků by si zvolilo studium na gymnáziu a 11,4 % žáků chce pokračovat ve studiu na středním odborném učilišti. Na otázku, jaký obor by žáky v případě studia na střední škole zajímal, odpovědělo 38,6 % respondentů, že by volilo humanitní obor, následuje obor technický, který by si vybralo 35,7 % žáků, 18,6 % žáků by mělo zájem studovat

zdravotnické obory a 12,9 % obory přírodovědné. 73,7 % respondentů uvedlo, že největší motivací pro výběr daného oboru je pro ně zájem o dané téma, 27,6 % respondentů vidí v daném oboru perspektivu na trhu práce. 17,1 % žákům doporučil vybraný obor někdo z rodiny, nejmenší vliv na výběr oboru žáka měl učitel, tuto odpověď zvolilo pouze 2,6 % respondentů.

Významnou oporou žáka v rámci jeho rozhodnutí o další vzdělávací dráze je rodina. Na otázku, jakým způsobem se žáci informovali o možnostech dalšího vzdělávání, 61 % z nich uvedlo, že jim poskytl informace někdo z rodiny či blízkého okolí, 37,7 % žáků odpovědělo, že si vyhledávalo informace na internetu. Naopak informace poskytnuté učitelem využilo pouze 10,4 % žáků. Celkem 55,3 % respondentů označilo jako hlavní faktor ovlivňující výběr střední školy možnost věnovat se konkrétnímu zájmu nebo oblasti, druhým stěžejním faktorem je kvalita výuky a učitelů, což zvolilo 44,7 % žáků, a třetím důležitým faktorem je perspektiva a uplatnění na trhu práce, což zvolilo 31,6 % žáků. Z průzkumu také vyplývá, že při výběru střední školy byla dalším významným faktorem možnost navštívit vybrané střední školy, a to v rámci dnů otevřených dveří, což uvedlo 68,4 % žáků, následovala možnost návštěvy veletrhu středních škol Schola Pragensis, tuto možnost zvolilo 35,4 % respondentů. Shodné procento respondentů odpovědělo, že si o daném oboru a jeho vzdělávacích požadavcích četli.

Na otázku, co žáky motivuje k tomu, aby se učili a zlepšovali své znalosti, 52,6 % žáků uvedlo, že je zajímavá dané téma a chtějí se v něm zdokonalit, 51,3 % žáků uvedlo, že největší motivací je pro ně úspěch na trhu práce a dosažení finanční stability, a 32,9 % žáků uvedlo, že chce dosáhnout dobrých výsledků a získat ocenění. V průzkumu jsem se zaměřila i na to, zda mají žáci v tomto věku nějaké plány ohledně jejich budoucnosti a vysokoškolského studia. 46,1 % respondentů uvedlo, že chtějí studovat na vysoké škole, 43,4 % uvedlo, že ještě neví, zda chtějí studovat na vysoké škole, a 10,5 % žáků se po absolvování střední školy chce začlenit do pracovního života. Na otázku související s tím, jaké plány ohledně pracovního života žáci v budoucnu mají, 77,6 % z nich odpovědělo, že se chtějí věnovat vysněné práci a dosáhnout v ní co nejlepších výsledků, skloubit rodinný a pracovní život chce 26,3 % respondentů, pouze 3,9 % žáků se chce věnovat jinému povolání než tomu, které si zvolí nyní.

Rozhodnutí o výběru střední školy činí žáci i na základě svých schopností a dovedností. Zaměřila jsem se tedy na to, zda žáci znají své silné a slabé stránky. Jako silné stránky žáci nejvíce uváděli dobré komunikační schopnosti, což uvedlo 49,3 % žáků, 43,7 % žáků považuje za svou silnou stránku také kreativitu a schopnost řešit problémy a celkem 42,3 % žáků označilo jako svou silnou stránku schopnost týmové spolupráce. Za slabou stránku byla nejvíce označována nízká motivace k učení, uvedlo celkem 47,9 % žáků, 31,5 % uvedlo problémy s komunikací a 27,4 % uvedlo slabé analytické schopnosti. Aby si žáci vybrali vhodný obor svého studia, by měli vědět, co je pro ně důležité a co naopak méně. Na otázku, jaké faktory budou brát při výběru konkrétní oboru v úvahu, odpovědělo 54,1 % z nich zájem o danou oblast, 52,7 % respondentů uvedlo jako jeden z faktorů možnost uplatnění na trhu práce, 18,9 % žáků označilo jako ovlivňující faktor obtížnost přijímacího řízení a 14,9 % žáků uvedlo jako jeden z více faktorů časovou náročnost studia.

6 Vlastní doporučení

Z výsledků šetření vyplývá, že při rozhodování volby další vzdělávací dráhy a povolání má zásadní roli rodina. Žáci tedy vyhledávají pomoc hlavně od rodičů a od osob jejich blízkého okolí, přestože procházejí obdobím dospívání, kdy se považují za hlavní rozhodovatele této volby. Dle Hlad'a a Drahoňovské (2012, s. 21) 95 % žáků uvedlo, že nejvíce rad ohledně další vzdělávací dráhy dostalo od rodičů, z výsledků šetření Šťastnové a Drahoňovské (2012, s. 9) vychází, že o rodičovské rady mělo zájem 81,3 % žáků. V porovnání s těmito průzkumy je patrné, že daleko menší počet žáků měl zájem o informace ze strany rodičů, než tomu bylo v roce 2012. Dle mého názoru je to dáno i větším vlivem internetu. Internet má v dnešní době velký vliv na rozhodování o výběru střední školy a volbě povolání, což vyplývá i z mého šetření. Je zásadním zdrojem informací, který žákům umožňuje vyhledávání informací ohledně volby další vzdělávací dráhy, např. o typech středních škol, počtech přihlášených uchazečů, přijatých žácích, průběhu přijímacího řízení a také o přípravách na přijímací zkoušky.

Dle mého názoru dalším důležitým faktorem, který má vliv na rozhodnutí žáků o budoucím studiu, je návštěva vybrané střední školy v rámci dne otevřených dveří, kde se žáci mohou seznámit s prostředím školy a obdržet další důležité informace o studiu. Také návštěva veletrhu vzdělávání, kde mohou žáci získat informace o školách přímo od zástupců dané školy nebo i od odborníků daného oboru, kteří v oblasti profesně působí, hraje zásadní roli při jejich rozhodování. Z výsledků je bohužel patrný nedostatečný vliv pedagogů. Z průzkumu Šťastnové a Drahoňovské (2012, s. 20) vyplývá, že 30,3 % žáků požádalo o radu někoho z učitelů. Vliv učitelů je tedy vyšší než ten, který vyplývá z výsledku mého šetření. Očekávala bych daleko větší vliv těchto odborníků na rozhodování žáků o jejich další vzdělávací dráze a volbě povolání. Myslím si, že je to ovlivněno nedostatečnou časovou kapacitou vyčleněnou pro téma volby povolání a omezenými informacemi, které se týkají možností další vzdělávací dráhy na základních školách.

7 ZÁVĚR

Cílem práce bylo hlouběji proniknout do procesu volby další vzdělávací dráhy žáků základní školy. Práce se zaměřovala na identifikaci klíčových aspektů, které ovlivňují rozhodování žáků ohledně jejich budoucího povolání.

Teoretická část se zabývala otázkou volby povolání a možnostmi výběru střední školy, vývojovou fází dospívání a atributy, které toto nelehké rozhodovací období žáků devátých tříd základní školy ovlivňují. Zdrojem informací byly existující odborná literatura a elektronické zdroje související s volbou povolání u žáků základních škol.

Třetí kapitola teoretické části práce definovala důležité pojmy související s tématem volby povolání, jako jsou kariéra, kariérové poradenství, výchovný poradce, volba povolání, sebepoznání a zájmy. Dále se tato část zaměřila na definici pojmu adolescence, tedy vývojového období, ve kterém se nacházejí žáci základní školy v průběhu volby další vzdělávací dráhy. Byly zde také zmíněny kariérní teorie Donalda Supera, která se zabývá různými fázemi v procesu profesní změny v životě jednotlivců, a Hollandova typologie pracovních prostředí a osobnostních typů, která se zabývá zájmy a preferencemi jednotlivců v oblasti povolání.

Ve čtvrté kapitole teoretické části se práce zabývala faktory, které volbu další vzdělávací dráhy ovlivňují. Jelikož je volba další vzdělávací dráhy žáků devátých tříd spojena s přechodem ze základní na střední školu, zaměřila jsem se na možnosti vzdělávání na středních školách v České republice. Dále jsem se v této části zaměřila na faktory, které ovlivňují výběr střední školy. Vzhledem k tomu, že volba další vzdělávací dráhy a volba povolání úzce souvisí i s informačním a kariérovým poradenstvím, zaměřila jsem se i na popis institucí, které se tímto poradenstvím zabývají a jaké služby nabízejí. V této části jsem také popsala obsah učiva tématu *Svět práce* na základních školách.

V praktické části jsem realizovala dotazníkové šetření, které objasňovalo faktory týkající se další volby vzdělávací dráhy žáků devátých tříd. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 80 respondentů. Jednalo se o respondenty ze Základní školy Hostivice.

Z mého šetření vyplývá, že se žáci o své další vzdělávací dráze rozhodují především na základě zájmu o daný obor a oblast, kvality výuky a také uplatnění na pracovním

trhu. Ve svém rozhodnutí dále zohledňují své cíle, přání, představy o budoucnosti a také své silné a slabé stránky. Tyto faktory jsou však zásadně ovlivněny názory rodičů a lidmi z blízkého okolí. Dle mého názoru by se toto mohlo změnit, pokud by se do procesu volby povolání, v rámci vyučovacích hodin obsahového okruhu *Světa práce*, mohlo zapojit více odborníků.

Dalším podstatným faktorem je i obtížnost přijímacího řízení, která je na všech středních školách s maturitou stejná, nicméně šance na přijetí jsou odlišné s ohledem na kapacity škol. To je také jeden z hlavních faktorů, který ovlivňuje žáky a jejich rodiče ve výběru vhodné střední školy.

Z vlastní zkušenosti mohu říct, že období volby povolání, včetně přípravy na jednotnou přijímací zkoušku, bylo velmi náročným obdobím, jak pro mého syna, tak pro mě. Generalizované testy jednotné přijímací zkoušky nevypovídají nic o tom, jaké má žák zájmy, schopnosti, cíle a z jakého důvodu si vybral konkrétní střední školu. To je ovšem v rozporu s faktory, podle kterých si žák školu vybírá a které zmiňuji v teoretické části bakalářské práce. To by mohlo být předmětem dalších šetření.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOTEMATICKÉ PUBLIKACE

BROWN, Duan, 2006. *Career information, career counselling and career development*. 9th ed. Boston: Allyn&Bacon. ISBN 978-0-205-49841-3.

BUBÍKOVÁ, Milena, 2011. Úkoly výchovného poradce v souvislosti s volbou povolání. In: BERNÝ, Libor a CIPROVÁ, Jarmila (ed.). *Poradce k volbě povolání*. 39. aktualiz. vyd. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe. ISSN 1801-8440.

HLAĎO, Petr a MICHALICOVÁ, Jitka, 2014. *Kroky k povolání: praktické náměty pro výchovné a kariérové poradce na základních školách: 1. vydání*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe. ISBN 978-80-7496-088-8.

HLAĎO, Petr, 2014. *Příručka k volbě povolání aneb Co by měl znát výchovný poradce na základní škole*. Jihlava: Vysočina Education. ISBN 978-80-904994-2-3.

JARKOVSKÁ, Lucie; LIŠKOVÁ, Kateřina; ŠMÍDOVÁ, Iva a kol., 2010. *S genderem na trh: rozhodování o dalším vzdělávání patnáctiletých*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon. ISBN 978-80-7419-030-8.

KOŠŤÁLOVÁ, Helena a CUDLÍNOVÁ, Markéta, 2015. *Praktický průvodce kariérového poradce pro 21.století*. Praha: Evropská kontaktní skupina. ISBN 978-80-87993-01-9.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana, 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1284-0.

MEZERA, Antonín, 2008. *Pro jaké povolání se hodím? Jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a budoucí povolání*. 2. aktualiz. vyd. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2395-9.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří, 2009. *Pedagogický slovník*. 6. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-7367-647-6.

PÝCHOVÁ, Silvie; KOŠŤÁLOVÁ, Helena; DRAHOŇOVSKÁ, Petra a MADZIOVÁ, Dorota, 2020. *Kariérové poradenství na každý pád*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-605-4.

THOROVÁ, Kateřina, 2015. *Vývojový psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

ÚLOVCOVÁ, Helena a Jiří STRÁDAL, 2002. Role školy v procesu volby povolání. In: MERTIN, Václav, Jiří STRÁDAL a Helena ÚLOVCOVÁ a Jarmila Ciprová (ed.). *Poradce k volbě povolání: pro výchovné poradce a učitele na ZŠ*. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe. ISBN 80-86307-12-3.

VENDEL, Štefan, 2008. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-6222-7.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

DUBCOVÁ, Eva; NÁVRAT, Petr; KOUPALOVÁ, Karolína a NEBELSZTEIN, Louise, 2020. *Strategický plán města Hostivice 2020–2035: Analytická část*. Online, PDF. Dostupné z: <https://www.hostivice-mesto.cz/strategicky-plan-mesta-hostivice-2020-2035/d-431260>. [cit. 2023-10-14].

ENCINAS-MARTÍN, Marta, 2023. Gender differences in career expectations and feminisation of the teaching profession. Online. In: OECD. *Joining Forces for Gender Equality: What is Holding us Back?* Paris: OECD Publishing. ISBN: 9789264825833. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/67d48024-en>. [cit. 2023-10-14].

EUROPEAN COMMISSION, 2023. *Czechia: Glossary*. In: European Commission: Eurydice. Online. Aktual. 27. 11. 2023. Dostupné z: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/czechia/glossary>. [cit. 2023-10-14].

HLAĎO, Petr a DRAHOŇOVSKÁ, Petra, 2012. *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů: Analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů*. Online, PDF. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Dostupné z: https://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/KP_Volba_zaci_rodice_pro_www.pdf. [cit. 2023-10-14].

MŠMT [Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky], 2021. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Online, PDF. Praha: MŠMT. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>. [cit. 2024-01-11].

SMETÁČKOVÁ, Irena, 2005. Genderové aspekty přechodu žáků a žákyň mezi vzdělávacími stupni. Online, PDF. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/jaro2010/TE2BP_SVP/um/Genderove_aspekty_prechodu_zaku_a_zakyn_mezi_vzdelavacimi_stupni.pdf. [cit. 2024-03-08].

ŠTASTNOVÁ, Pavlína a DRAHOŇOVSKÁ, Petra, 2012. *Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru: Analýza výsledků dotazníkového šetření žáků základních a středních škol*. Online, PDF. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Dostupné z: https://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/AnalyzaKP_ZSaSS_pro_www.pdf. [cit. 2023-10-14].

ZÁKLADNÍ ŠKOLA HOSTIVICE, 2023. *Prezentace ze setkání s rodiči: Informace o škole 12. 9. 2023*. In: Základní škola Hostivice. Online. 12. 9. 2023. Dostupné z: <https://www.zshostivice.cz/prezentace-ze-setkani-s-rodici/ms-1627/p1=1627>. [cit. 2023-10-11].

9 SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1: Věk respondentů	36
Tabulka č. 2: Pohlaví respondentů.....	37
Tabulka č. 3: Vzdělání respondentů – třída.....	38
Tabulka č. 4: Studijní výsledky respondentů.....	39
Tabulka č. 5: Studijní plány respondentů	40
Tabulka č. 6: Zájem respondentů o studijní obory	41
Tabulka č. 7: Zájem respondentů o studijní obory podle pohlaví	41
Tabulka č. 8: Motivace respondentů k výběru oboru	42
Tabulka č. 9: Informace o možnostech dalšího vzdělávání	43
Tabulka č. 10: Klíčové faktory pro výběr střední školy, oboru.....	44
Tabulka č. 11: Příprava respondentů na další vzdělávání.....	45
Tabulka č. 12: Motivace k učení a zlepšování znalostí	46
Tabulka č. 13: Plány ohledně vysokoškolského vzdělání.....	47
Tabulka č. 14: Silné stránky respondentů.....	48
Tabulka č. 15: Slabé stránky respondentů	49
Tabulka č. 16: Faktory pro výběr oboru	50
Tabulka č. 17: Plány budoucího pracovního života.....	51
Graf č. 1: Věk respondentů	37
Graf č. 2: Pohlaví respondentů	37
Graf č. 3: Vzdělání respondentů – třída.....	38
Graf č. 4: Studijní výsledky respondentů.....	39
Graf č. 5: Studijní plány respondentů	40
Graf č. 6: Zájem respondentů o studijní obory	41
Graf č. 7: Motivace respondentů k výběru oboru	42
Graf č. 8: Informace o možnostech dalšího vzdělávání.....	43
Graf č. 9: Klíčové faktory pro výběr střední školy, oboru.....	44
Graf č. 10: Příprava respondentů na další vzdělávání	45
Graf č. 11: Motivace k učení a zlepšování znalostí	46
Graf č. 12: Plány ohledně vysokoškolského vzdělání	47

Graf č. 13: Silné stránky respondentů.....	48
Graf č. 14: Klíčové faktory pro výběr střední školy, oboru.....	49
Graf č. 15: Faktory pro výběr oboru	50
Graf č. 16: Plány budoucího pracovního života	51

10 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Vzor dotazníku

PŘÍLOHY

Příloha 1: Vzor dotazníku

Vážená studentko, vážený studente,

jmenuji se Kateřina Kučerová, studuji na České zemědělské univerzitě v Praze. Prosím Tě o vyplnění krátkého dotazníku, který se týká procesu volby další vzdělávací dráhy.

Zjištění z dotazníku budou použita pro můj výzkum s názvem: Faktory ovlivňující volbu další vzdělávací dráhy. Dotazník je zcela anonymní a mohu Ti zaručit, že nikde nebude použito Tvoje jméno. Prosím, vyplňuj sám/a za sebe a nenech se nikým ovlivňovat.

Děkuji Ti za čas a spolupráci.

1. Věk (doplň):

.....

2. Pohlaví (vyber jednu možnost):

- a) chlapec
- b) dívka
- c) nechci uvádět

3. Třída (doplň):

.....

4. Jaké jsou Tvoje studijní výsledky? Vyber jednu možnost:

- a) výborně
- b) mám vyznamenání
- c) velmi dobré
- d) průměrné
- e) dostačující, snažím se nepropadnout
- f) velmi špatné (propadám)

5. Jaké jsou Tvoje plány ohledně dalšího vzdělávání?

- a) chci pokračovat ve studiu na gymnáziu, lyceu
- b) chci pokračovat ve studiu na střední odborné škole (SOŠ)
- c) chci pokračovat ve studiu na středním odborném učilišti (SOU)
- d) ještě nevím, co chci dělat
- e) jiné, uveďte prosím jaké

6. Pokud bys ses rozhodl/a studovat na střední škole, jaký obor by Tě zajímal?

- a) humanitní obory (např. jazyky, dějepis, literatura)
- b) přírodovědné obory (např. biologie, chemie, fyzika)
- c) technické obory (např. IT, elektrotechnika, stavebnictví)
- d) zdravotnické obory (např. medicína, zdravotnické technologie)
- e) jiné, uveďte prosím jaké

7. Co Tě motivuje k výběru daného oboru?

- a) mám zájem o dané téma
- b) vidím v daném oboru perspektivu na trhu práce
- c) rodiče nebo jiní blízcí mi doporučili daný obor
- d) ovlivnil/a mě můj/má učitel/ka
- e) jiné, uveďte prosím jaké

8. Jak ses informoval/a o možnostech dalšího vzdělávání?

- a) hledal/a jsem informace na internetu
- b) poradil/a mi s tím někdo z rodiny nebo blízkého okolí
- c) učitel/ka mi představil/a různé možnosti
- d) navštívil/a jsem veletrh vzdělávání
- e) jiné, uveďte prosím jaké

9. Jaké faktory by pro Tebe byly důležité při výběru střední školy a oboru?

- a) kvalita výuky a učitelů
- b) možnost se věnovat konkrétnímu zájmu nebo oblasti
- c) perspektivy na trhu práce po absolvování
- d) blízkost školy k místu bydliště
- e) cena školného
- f) jiné, uveďte prosím jaké

10. Pokud ses již rozhodl/a pro další vzdělávání, jak ses na to připravoval/a?

- a) navštívil/a jsem veletrh pražských středních škol Schola Pragensis
- b) navštívil/a jsem vybrané střední školy, které mě zajímaly v rámci dnů otevřených dveří
- c) četl/a jsem o daném oboru a jeho vzdělávacích požadavcích
- d) diskutoval/a jsem s lidmi, kteří v dané oblasti pracují
- e) nic z výše uvedeného

11. Co Tě motivuje k tomu, aby ses učil/a a zlepšoval/a své znalosti?

- a) zajímá mě dané téma a chci se v něm zdokonalit
- b) chci dosáhnout dobrých výsledků a získat ocenění
- c) chci uspět na trhu práce a dosáhnout finanční stability
- d) důležité je pro mě splnění očekávání rodiny a okolí
- e) jiné, uveďte prosím jaké

12. Jaké jsou Tvoje plány ohledně vysokoškolského vzdělání?

- a) chci pokračovat ve studiu na vysoké škole
- b) chci se hned po střední škole začlenit do pracovního prostředí a působit na trhu práce
- c) ještě nevím, zda chci studovat na vysoké škole
- d) jiné, uveďte prosím jaké

13. Jaké jsou Tvoje silné stránky, které Ti mohou pomoci při volbě další vzdělávací dráhy?

- a) silné analytické schopnosti
- b) dobré komunikační schopnosti
- c) kreativita a schopnost řešit problémy
- d) schopnost týmové spolupráce
- e) jiné, uveďte prosím jaké

14. Jaké jsou Tvoje slabé stránky, které by mohly ovlivnit Tvoji volbu další vzdělávací dráhy?

- a) slabé analytické schopnosti
- b) problémy s komunikací
- c) nízká motivace k učení
- d) neschopnost řešit konflikty
- e) jiné, uveďte prosím jaké

15. Jaké faktory budeš brát v úvahu při výběru konkrétního oboru?

- a) zájem o danou oblast
- b) možnosti uplatnění na trhu práce
- c) časová náročnost studia (délka studia, studijní zátěž)
- d) finanční náročnost vzdělávání
- e) obtížnost přijímacího řízení
- f) jiné, uveďte prosím jaké

16. Jaké jsou Tvoje plány ohledně pracovního života v budoucnu?

- a) chci se věnovat vysněnému povolání a dosáhnout v něm co nejlepších výsledků
- b) chci se v budoucnu věnovat jinému povolání než tomu, které si zvolím nyní
- c) chci mít práci, která mi umožní skloubit rodinný a pracovní život
- d) chci se stát podnikatelem a mít vlastní firmu